

Brussel, 22 juli 2026
(OR. en)

11674/26
ADD 20

FREMP 239
JAI 965
AG 114
POLGEN 189

BEGELEIDENDE NOTA

van:	de secretaris-generaal van de Europese Commissie, ondertekend door mevrouw Martine DEPREZ, directeur
ingekomen:	17 juli 2026
aan:	mevrouw Thérèse BLANCHET, secretaris-generaal van de Raad van de Europese Unie
nr. Comdoc.:	SWD(2026) 919 final
Betreft:	WERKDOCUMENT VAN DE DIENSTEN VAN DE COMMISSIE Verslag over de rechtsstaat 2026 Landenhoofdstuk over de situatie op het gebied van de rechtsstaat in Nederland bij het document MEDEDELING VAN DE COMMISSIE AAN HET EUROPEES PARLEMENT, DE RAAD, HET EUROPEES ECONOMISCH EN SOCIAAL COMITÉ EN HET COMITÉ VAN DE REGIO'S Verslag over de rechtsstaat 2026 Situatie op het gebied van de rechtsstaat in de Europese Unie

De delegaties vinden hierbij document SWD(2026) 919 final.

Bijlage: SWD(2026) 919 final

WERKDOCUMENT VAN DE DIENSTEN VAN DE COMMISSIE

Landenhoofdstuk over de situatie op het gebied van de rechtsstaat in Nederland

bij het document

**MEDEDELING VAN DE COMMISSIE AAN HET EUROPEES PARLEMENT, DE
RAAD, HET EUROPEES ECONOMISCH EN SOCIAAL COMITÉ EN HET COMITÉ
VAN DE REGIO'S**

Verslag over de rechtsstaat 2026

Situatie op het gebied van de rechtsstaat in de Europese Unie

{COM(2026) 900 final}	- {SWD(2026) 901 final}	- {SWD(2026) 902 final}	-
{SWD(2026) 903 final}	- {SWD(2026) 904 final}	- {SWD(2026) 905 final}	-
{SWD(2026) 906 final}	- {SWD(2026) 907 final}	- {SWD(2026) 908 final}	-
{SWD(2026) 909 final}	- {SWD(2026) 910 final}	- {SWD(2026) 911 final}	-
{SWD(2026) 912 final}	- {SWD(2026) 913 final}	- {SWD(2026) 914 final}	-
{SWD(2026) 915 final}	- {SWD(2026) 916 final}	- {SWD(2026) 917 final}	-
{SWD(2026) 918 final}	- {SWD(2026) 920 final}	- {SWD(2026) 921 final}	-
{SWD(2026) 922 final}	- {SWD(2026) 923 final}	- {SWD(2026) 924 final}	-
{SWD(2026) 925 final}	- {SWD(2026) 926 final}	- {SWD(2026) 927 final}	-
{SWD(2026) 928 final}	- {SWD(2026) 929 final}	- {SWD(2026) 930 final}	-
	{SWD(2026) 931 final}		

SAMENVATTING

De perceptie van de mate van onafhankelijkheid van de rechterlijke macht in Nederland is zeer hoog en de nationale autoriteiten zijn bezig aanvullende waarborgen voor de rechtsstaat op te nemen in de wetgeving. Een voorstel tot opheffing van de bevoegdheid van de minister van Justitie en Veiligheid om het Openbaar Ministerie in individuele zaken instructies te geven, ligt ter behandeling voor in de Eerste Kamer. Ook voorstellen om rechters toe te staan wetgeving aan “klassieke” in de grondwet verankerde grondrechten te toetsen, de rechterlijke macht een eigen begroting toe te wijzen en de rol van de uitvoerende macht bij de benoeming van leden van de Raad voor de Rechtspraak te schrappen, zijn in behandeling. In antwoord op zorgen onder advocaten zijn er wijzigingen aangebracht in de nieuwe regeling betreffende visueel toezicht op gesprekken tussen advocaten en cliënten in streng beveiligde gevangenissen. Er zijn belangrijke stappen gezet om de arbeidsomstandigheden te verbeteren en de personeelstekorten aan te pakken. De financiering voor rechtsbijstand is structureel verhoogd. Het digitaliseringsniveau is verder verbeterd en de efficiëntie van het justitieel stelsel is nog altijd hoog.

Onderzoek naar en vervolging van corruptiemisdrijven worden nog altijd op doeltreffende wijze afgehandeld en het eerste nationaal beleid voor corruptiebestrijding wordt momenteel uitgevoerd, met plannen om dit beleid in de nabije toekomst verder uit te werken. Wijzigingen in de strafwetgeving inzake corruptiebestrijding en de strafrechtelijke procedure voor het vervolgen van ministers en Kamerleden liggen momenteel ter tafel. De inspanningen om corruptie in verband met georganiseerde misdaad en infiltratie door de georganiseerde misdaad in overheidsinstellingen aan te pakken, worden voortgezet. De gedragscodes voor ambtenaren worden herzien en de regering is van plan om, als stap voorwaarts, een transparantieregister voor lobbyactiviteiten op te zetten. De controle op de handhaving van het systeem van vermogens- en belangenverklaringen van het parlement wordt voortgezet, waarbij geactualiseerde richtsnoeren voor de regeling inzake vermogens- en belangenverklaringen van ministers en staatssecretarissen de regels inzake belangen en nevenactiviteiten verduidelijken, met behoud van het beginsel van eigen verantwoordelijkheid. De regels inzake draaideurconstructies zijn in werking getreden. In maart 2026 zijn een nationale risicobeoordeling inzake corruptie en een analyse van corruptierisico's in verband met ondermijnende georganiseerde criminaliteit gepubliceerd.

De regulerende instantie voor de media gaat nog altijd op efficiënte en onafhankelijke wijze te werk. Er zijn stappen gezet om bepaalde zorgen over de toereikendheid van de Raad voor de Journalistiek — de zelfregulerende instantie voor de pers — weg te nemen, onder meer door zijn rol te verduidelijken en zijn klachtenbehandelingsprocedures te stroomlijnen. Er worden vorderingen geboekt bij de voorbereiding van een wetgevingsvoorstel over de hervorming van de publieke media. Er is nog altijd sprake van uitdagingen in verband met een hoog niveau van concentratie op de mediamarkt en beperkte transparantie van media-eigendom. De inspanningen om de transparantie en de toegang tot informatie te verbeteren, zijn nog altijd gaande. De veiligheid van journalisten is verbeterd. Er blijft echter bezorgdheid bestaan over bedreigingen in de context van demonstraties en over digitale bedreigingen.

Er zijn aanvullende stappen gezet om de voorstellen van de Staatscommissie rechtsstaat verder uit te werken. Het College voor de Rechten van de Mens en de Ombudsman voeren hun mandaat nog altijd op effectieve wijze uit. Maatschappelijke organisaties blijven zich

zorgen maken over initiatieven die gevolgen dreigen te hebben voor de ruimte voor het maatschappelijk middenveld, en zijn ingenomen met het feit dat de Eerste Kamer het wetsvoorstel transparantie maatschappelijke organisaties heeft verworpen.

AANBEVELINGEN

In het algemeen concludeert de Commissie op basis van de aanbevelingen in het verslag over de rechtsstaat 2025 en rekening houdend met andere ontwikkelingen tijdens de referentieperiode het volgende:

- Er is beperkte vooruitgang geboekt bij het vaststellen van strengere transparantieregels inzake lobbyactiviteiten voor leden van de regering en het parlement, aangezien de regering heeft aangekondigd een transparantieregister in te willen voeren. Aanbevolen wordt dat Nederland *wettelijke bepalingen invoert om strengere transparantieregels inzake lobbyactiviteiten vast te stellen voor leden van de regering en het parlement.*
- Er is enige vooruitgang geboekt met de geplande hervorming van de publieke media ter verbetering van het bestuur ervan en het vermogen om journalistieke normen te handhaven, aangezien er voorbereidende werkzaamheden voor de hervorming van de publieke media lopen en het parlement momenteel een wetsvoorstel inzake lokale publieke omroepen behandelt. Omdat delen van deze aanbeveling onder de bepalingen van de Europese verordening mediavrijheid vallen, zal verdere follow-up plaatsvinden in het kader van de steun van de Commissie aan de lidstaten en de handhaving van die verordening. In het verslag over de rechtsstaat zullen de belangrijke ontwikkelingen echter gevolgd blijven worden en zal de impact ervan nog steeds worden behandeld. In het licht hiervan wordt aanbevolen dat Nederland *zijn werkzaamheden met betrekking tot de handhaving van journalistieke normen door de publieke media voortzet.*

Wat de overige aanbevelingen van 2025 betreft, concludeert de Commissie het volgende:

- Er is aanzienlijke vooruitgang geboekt bij het verbeteren van de arbeidsomstandigheden in het justitieel stelsel en het aanpakken van personeelstekorten, omdat er extra middelen beschikbaar zijn gesteld en de maatregelen ter vermindering van de werklast hun vruchten beginnen af te werpen. De verdere ontwikkelingen op dit gebied zullen gemonitord blijven worden in het verslag over de rechtsstaat.
- Er is enige verdere vooruitgang geboekt bij de uitvoering van de voorstellen van de Staatscommissie rechtsstaat ter versterking van een rechtsstaatcultuur, doordat er extra middelen beschikbaar waren en er bereidheid was om de dialoog tussen de staatsmachten voort te zetten. De verdere ontwikkelingen op dit gebied zullen gemonitord blijven worden in het verslag over de rechtsstaat.

I. JUSTITIEEL STELSEL¹

Onafhankelijkheid

Zowel bij het brede publiek als bij ondernemingen is het vertrouwen in de onafhankelijkheid van de rechterlijke macht in Nederland nog steeds zeer groot. In 2026 beoordeelt 77 % van het grote publiek en 85 % van de ondernemingen de onafhankelijkheid van de rechtbanken en rechters als “vrij goed” of “zeer goed”². Bij het grote publiek ligt dit cijfer iets hoger dan in 2025 (76 %) en op hetzelfde niveau als in 2022 (77 %). Het vertrouwen onder ondernemingen in de onafhankelijkheid van de rechterlijke macht is aanzienlijk gestegen ten opzichte van 2025 (75 %), alsook ten opzichte van 2022 (72 %). De Raad voor de Rechtspraak en de Nederlandse Vereniging voor Rechtspraak hebben hun zorgen geuit over bepaalde kritische uitspraken van politici ten aanzien van rechters en hun rechterlijke beslissingen³. Hoewel kritiek op rechterlijke beslissingen een normaal aspect van het democratisch discours is, moeten de uitvoerende en wetgevende macht kritiek vermijden die de onafhankelijkheid van of het publieke vertrouwen in de rechterlijke macht ondermijnt⁴.

De besprekingen in het parlement over het wetgevingsvoorstel om de uitvoerende macht de bevoegdheid te ontnemen om in individuele gevallen instructies te geven aan het Openbaar Ministerie, zijn voortgezet, en er zijn aanvullende voorstellen aangekondigd om de waarborgen voor de rechtsstaat te versterken. Deze initiatieven volgen op oproepen van belanghebbenden tot versterking van de waarborgen die momenteel voornamelijk op de praktijk en de rechtscultuur berusten⁵. Een wetsvoorstel tot ontneming van de bevoegdheid van de minister van Justitie en Veiligheid om instructies te geven aan het Openbaar Ministerie in concrete strafzaken, is goedgekeurd door de Tweede Kamer⁶ en ligt nu ter behandeling voor in de Eerste Kamer⁷. De regering heeft voorts een voorstel aangekondigd om rechters in staat te stellen wetgeving te toetsen aan “klassieke” grondrechten die in de grondwet zijn verankerd⁸. Deze voorstellen zijn verwelkomd door de Raad voor de Rechtspraak en de Nederlandse Orde van Advocaten⁹. Daarnaast heeft de regering een voorstel aangekondigd om de rechterlijke macht een eigen begroting toe te wijzen en de rol van de minister van Justitie en Veiligheid bij de benoeming van leden van de

¹ Een overzicht van het institutionele kader voor alle vier de pijlers is [hier](#) te vinden.

² Figuren 48 en 50 van het EU-scorebord voor justitie 2026 en de figuren 51 en 53 van het EU-scorebord voor justitie 2024. Wat het vertrouwen in de onafhankelijkheid van de rechterlijke macht betreft, worden de volgende categorieën gebruikt: zeer laag (minder dan 30 % van de respondenten beoordeelt de onafhankelijkheid van de rechterlijke macht als vrij goed of zeer goed); laag (30-39 %), gemiddeld (40-59 %), hoog (60-75 %), zeer hoog (meer dan 75 %).

³ Landenbezoek aan Nederland, Raad voor de Rechtspraak en Nederlandse Vereniging voor Rechtspraak. Voorbeelden die belanghebbenden tijdens het landenbezoek ter sprake hebben gebracht, zijn minachtende Kamervragen in februari en maart 2026 (Tweede Kamer (2026a); Tweede Kamer (2026)). In zijn jaarverslag stelt de Raad voor de Rechtspraak dat indien een rechter een uitspraak doet die mogelijk politieke gevolgen heeft, dit niet inhoudt dat hij een politiek oordeel velt (Raad voor de Rechtspraak (2026b), blz. 6).

⁴ Raad van Europa (2010), punt 18; Commissie van Venetië (2013), punten 21-22.

⁵ Verslag over de rechtsstaat 2025, Nederland, blz. 3.

⁶ Tweede Kamer (2025a).

⁷ Eerste Kamer (2025).

⁸ Coalitieakkoord (2026), blz. 11. Op dit moment biedt de grondwet geen ruimte voor constitutionele toetsing door rechters. In de Nederlandse grondwet wordt onderscheid gemaakt tussen “klassieke grondrechten” en “sociale grondrechten”. Rechters zouden hiermee in staat worden gesteld wetgeving aan uitsluitend “klassieke grondrechten” te toetsen.

⁹ Landenbezoek aan Nederland, Raad voor de Rechtspraak, Nederlandse Orde van Advocaten (2025). blz. 40-41, 59, 83-84, 118, 153, 173-174, Raad voor de Rechtspraak (2026a), blz. 7.

Raad voor de Rechtspraak te schrappen¹⁰; de Raad voor de Rechtspraak is voorstander van dit voorstel¹¹. De Nederlandse Vereniging voor Rechtspraak heeft haar standpunt herhaald dat ook de rol van de minister bij de benoeming van gerechtsbesturen moet worden geschrapt¹².

Kwaliteit

In antwoord op zorgen onder advocaten zijn er wijzigingen aangebracht in de nieuwe regeling betreffende visueel toezicht op gesprekken tussen advocaten en cliënten in streng beveiligde gevangenissen. Op 1 november 2025 is de wet tot invoering van visueel toezicht op alle gesprekken tussen advocaten en cliënten in streng beveiligde gevangenissen in werking getreden als onderdeel van de maatregelen ter bestrijding van de georganiseerde misdaad¹³. Volgens de wet mag vertrouwelijke informatie uit dergelijke gesprekken in beginsel niet aan derden worden doorgegeven. Talrijke advocaten hebben hun werkzaamheden in streng beveiligde gevangenissen echter tijdelijk neergelegd wegens zorgen met betrekking tot de vertrouwelijkheid van de communicatie tussen advocaat en cliënt¹⁴. Nadat de Dienst Justitiële Inrichtingen wijzigingen in de nieuwe regeling inzake visueel toezicht heeft doorgevoerd, hebben zij hun werkzaamheden weer opgepakt¹⁵. De Nederlandse Orde van Advocaten geeft echter aan zich nog steeds zorgen te maken over de aanwezigheid van microfoons en camera's en de mogelijkheid dat gevangenispersoneel tijdens gesprekken tussen advocaten en cliënten tussenbeide kan komen¹⁶. De regering heeft toegelicht dat er tijdens bezoeken van advocaten geen audio-opnamen worden gemaakt. Daarnaast heeft zij op richtsnoeren gewezen die verduidelijken wanneer gevangenispersoneel tussenbeide mag komen, bijvoorbeeld wanneer er sprake is van druk, dwang of bedreigingen richting de advocaat¹⁷. De interne auditdienst van het Ministerie van Justitie en Veiligheid en de Auditdienst Rijk zijn begonnen met de voorbereidende werkzaamheden voor een audit van de regeling¹⁸.

Over het geheel genomen zijn er vorderingen gemaakt bij de digitalisering van het rechtsstelsel. Het niveau van digitalisering ligt hoog¹⁹, ook wat betreft de beschikbaarheid van elektronische communicatiemiddelen in rechtbanken²⁰. De digitalisering van gerechtelijke procedures door de elektronische uitwisseling van documenten en veilige elektronische communicatie via digitale portalen, is uitgebreid tot civiele procedures²¹. In een uitspraak van juni 2025 stelde de Hoge Raad dat hoorzittingen in civiele zaken in met

¹⁰ Coalitieakkoord (2026), blz. 11.

¹¹ Raad voor de Rechtspraak (2025), Raad voor de Rechtspraak (2026b), blz. 7. Europees Netwerk van Raden voor de rechtspraak (2026), blz. 50. De Raad van State heeft in het verleden aangegeven geen aanleiding te zien om de rol van de minister in de benoemingsprocedures te wijzigen (Raad van State (2020)).

¹² Landenbezoek aan Nederland, Nederlandse Vereniging voor Rechtspraak, Verslag over de rechtsstaat 2025, Nederland, blz. 3.

¹³ Verslag over de rechtsstaat 2025, Nederland, blz. 4.

¹⁴ Brief van advocaten aan presidenten van de rechtbanken en gerechtshoven en de hoofdofficieren van justitie (2025). In deze brief wordt verwezen naar relevante nationale en Europese bepalingen en normen.

¹⁵ Landenbezoek aan Nederland, Nederlandse Orde van Advocaten. De wijzigingen bestaan uit een verlaagde beeldkwaliteit om liplezen te voorkomen en verbeterde transparantie wat betreft de verwerking van de beelden. Die wijzigingen moeten tot uiting komen in een bijgewerkt informatieblad voor advocaten (Nederlandse regering (2026), aanvullende schriftelijke bijdrage; Dienst Justitiële Inrichtingen (2025)).

¹⁶ Landenbezoek aan Nederland, Nederlandse Orde van Advocaten.

¹⁷ Nederlandse regering (2026), aanvullende schriftelijke bijdrage.

¹⁸ Nederlandse Orde van Advocaten (2026), aanvullende schriftelijke bijdrage; Nederlandse regering (2026), aanvullende schriftelijke bijdrage.

¹⁹ Verslag over de rechtsstaat 2025, Nederland, blz. 4-5; Grafieken 39-47, EU-scorebord voor justitie 2026.

²⁰ EU-scorebord voor justitie 2026, figuur 42.

²¹ Nederlandse regering (2026), schriftelijke bijdrage, blz. 6.

redenen omklede gevallen in hybride vorm kunnen plaatsvinden²². Vier gerechtshoven gaan een experimentele AI-tool gebruiken voor het voorafgaand aan publicatie pseudonimiseren van uitspraken²³. De bestaande onlinetool voor geschillenbeslechting wordt in 2026 uitgebreid onder toezicht van de Raad voor de Rechtspraak²⁴, en voor 2027 staat een evaluatie gepland²⁵. De rechterlijke macht beraadt zich over de wijze van toepassing van artificiële intelligentie in zijn dagelijkse werkzaamheden, te beginnen met toepassingen met een laag risico²⁶. Het Openbaar Ministerie blijft in zijn IT-systemen investeren teneinde inbreuken op de beveiliging te voorkomen, dit na een incident in de zomer van 2025²⁷.

Er is aanzienlijke vooruitgang geboekt met betrekking tot de aanbeveling om de arbeidsomstandigheden in het justitieel stelsel en de personeelstekorten aan te pakken²⁸. Een overeenkomst tussen de minister van Justitie en Veiligheid en de Raad voor de Rechtspraak voorziet in nog eens 31 miljoen EUR voor de rechterlijke macht in 2026 en 50 miljoen EUR voor zowel 2027 als 2028²⁹. In maart 2026 heeft de minister de Tweede Kamer meegedeeld dat een tijdelijke regeling om rechters in staat te stellen tot de leeftijd van 73 jaar door te werken, de capaciteit van de rechterlijke macht heeft doen toenemen en dat er wetgeving wordt voorbereid om dit tot een permanente regeling te maken³⁰. Hoewel de werklust hoog blijft, meldde de Raad voor de Rechtspraak op basis van een studie over tijdsindeling in 2025 een daling van het aantal overuren³¹. Uit een personeelsenquête die in 2025 is gehouden, blijkt eens te meer dat rechters weliswaar nog steeds te maken hebben met een hoge werkdruk, maar dat deze sinds 2022 is afgenomen, wat overeenkomt met de bevindingen van het onderzoek naar tijdsindeling. Het beroep van rechter blijft aantrekkelijk en de rechterlijke macht blijft streven naar de aanwerving van 140 rechters in opleiding per jaar, wat zou betekenen dat het personeelsbestand stabiel blijft en in de komende jaren mogelijk zou kunnen toenemen³². In 2025 waren er 258 rechters in opleiding³³. De European Association of Judges (EAJ) meldt dat het huidige opleidingsprogramma voor rechters in Nederland aanzienlijke administratieve lasten met zich meebrengt voor supervisors in de

²² Uitspraak van de Hoge Raad, ECLI:NL:HR:2025:902. Voor strafzaken en gevallen van vreemdelingenbewaring bestaat reeds een rechtsgrondslag (artikel 131a van het Wetboek van Strafvordering; artikel 97 Vreemdelingenwet, Besluit videoconferentie (Stb. 2022, 465)).

²³ Raad voor de Rechtspraak (2026a), blz. 22.

²⁴ Het team achter de tool (“voorRecht-rechtspraak”) biedt in toegankelijke taal informatie over rechten en verplichtingen, alsook tips voor het vinden van een oplossing zonder tussenkomst van een rechter, bijvoorbeeld met de hulp van een deskundige of bemiddelaar. Indien nodig kan een rechter worden ingeschakeld om tot een oplossing voor het geschil te komen. De tool is uitgeroepen tot “Beste Overheidsinnovatie van het Jaar 2025”, zie Overheidsawards (2025).

²⁵ Raad voor de Rechtspraak (2026), blz. 46.

²⁶ De rechterlijke macht kan nu al “RechtspraakGPT” gebruiken zodat gerechtelijk personeel generatieve AI kan inzetten voor eenvoudige administratieve taken. Landenbezoek aan Nederland, Raad voor de Rechtspraak, Nederlandse regering (2026), schriftelijke bijdrage, blz. 7; Nederlandse regering (2026), aanvullende schriftelijke bijdrage.

²⁷ Openbaar Ministerie (2025), landenbezoek aan Nederland, Openbaar Ministerie.

²⁸ In het verslag over de rechtsstaat 2025 werd aanbevolen dat Nederland “inspanningen blijft leveren om de personeelstekorten en de moeilijke arbeidsomstandigheden in het justitieel stelsel aan te pakken”. In 2025 is er enige vooruitgang gemeld met betrekking tot deze aanbeveling.

²⁹ Nederlandse regering (2026), aanvullende schriftelijke bijdrage, Tweede Kamer (2025). De Tweede Kamer en de Algemene Rekenkamer hebben kritische opmerkingen gemaakt over de begroting van het Ministerie van Justitie, die ook de begroting van de rechterlijke macht bestrijkt, landenbezoek aan Nederland, Algemene Rekenkamer; Algemene Rekenkamer (2025); Nederlandse regering (2026a).

³⁰ Tweede Kamer (2026b).

³¹ Landenbezoek aan Nederland, Raad voor de Rechtspraak.

³² Idem.

³³ Raad voor de Rechtspraak (2026b), blz. 61. Afhankelijk van eerdere werkervaring duurt het opleidingstraject tot rechter één tot vier jaar.

rechtspraak, met een verhoging van hun werklast tot gevolg³⁴. In vier rechtbanken zijn investeringen gedaan in justitieel ondersteunend personeel en na één jaar moet een evaluatie plaatsvinden³⁵. Het Openbaar Ministerie heeft inmiddels 240 officieren van justitie aangeworven (van de geplande 250) en is van mening dat het tekort aan officieren van justitie is verholpen³⁶. De Raad van State meldde dat er weliswaar geen tekort is aan rechters in de afdeling bestuursrechtspraak, maar dat er niet genoeg juristen zijn om de rechters te ondersteunen³⁷. De Raad van State gaf ook aan dat, ondanks een hoge werklast als gevolg van de complexiteit en het hoge aantal van de zaken, er voor het eerst in vijf jaar iets meer zaken zijn afgehandeld dan er binnen zijn gekomen³⁸. In het licht van de geleverde inspanningen is er aanzienlijke vooruitgang geboekt bij de uitvoering van deze aanbeveling.

De regering heeft besloten de financiering voor rechtsbijstand structureel te verhogen.

Op 1 februari 2026 zijn de wijzigingen betreffende het Besluit vergoedingen rechtsbijstand 2000³⁹ in werking getreden, waarmee de financiering voor rechtsbijstand is verhoogd. Dit komt neer op 30 miljoen EUR op structurele basis vanaf 2027 en een lager bedrag voor 2026, vanwege het tijdstip van inwerkingtreding en het feit dat een groot aantal zaken die in 2026 van start zijn gegaan, pas na 2026 ter vergoeding zullen worden ingediend⁴⁰. Met deze wijzigingen heeft de regering gevolg gegeven aan een onafhankelijke evaluatie⁴¹. De Nederlandse Orde van Advocaten en maatschappelijke organisaties hebben de verhoging van de financiering toegejuicht, maar merkten op dat in de onafhankelijke evaluatie een verhoging van 40 miljoen EUR was aanbevolen. Daarnaast wezen zij erop dat er geen vergoedingen voor kantoorkosten zijn ingevoerd en dat de vergoedingen voor kosten van rechtsbijstand naar hun mening te laag zijn⁴². Sinds 1 januari 2026 hebben de burgers van Caribisch Nederland toegang tot een dienst voor het ontvangen van juridisch advies⁴³.

In afwachting van de resultaten van een effectbeoordeling heeft het Openbaar Ministerie besloten het niet langer mogelijk te maken om over bepaalde strafzaken te beslissen zonder dat die voor de rechter hoeven te komen⁴⁴. In mei 2026 verwees de procureur-generaal bij de Hoge Raad naar bepaalde tekortkomingen van het Openbaar Ministerie bij het gebruik van de mogelijkheid om over bepaalde strafzaken te beslissen zonder dat die voor de rechter hoeven te komen (strafbeschikkingen), en deed hij aanbevelingen⁴⁵. Het Openbaar Ministerie heeft verklaard dat het mogelijkheden ziet voor een uitgebreider gebruik van strafbeschikkingen wanneer het gevolg geeft aan de

³⁴ Europese vereniging van rechters (2026), schriftelijke bijdrage, blz. 29. De Nederlandse Vereniging voor Rechtspraak is lid van de EAJ.

³⁵ Landenbezoek aan Nederland, Raad voor de Rechtspraak.

³⁶ Landenbezoek aan Nederland, Openbaar Ministerie. Deze conclusie is bevestigd door de European Association of Judges (2026), schriftelijke bijdrage, blz. 3.

³⁷ Landenbezoek aan Nederland, Raad van State.

³⁸ Raad van State (2026), schriftelijke bijdrage.

³⁹ Besluit vergoedingen rechtsbijstand 2000, BWBR0011018, in de versie die vanaf 1 februari 2026 van kracht is.

⁴⁰ Besluit van 4 december 2025 tot wijziging van het Besluit vergoedingen rechtsbijstand, Stb. 2025, 415, nota van toelichting, punt 7.

⁴¹ Uitgevoerd door Commissie Van der Meer II. Verslag over de rechtsstaat 2025, Nederland, blz. 6.

⁴² Nederlandse Orde van Advocaten (2026), aanvullende schriftelijke bijdrage, blz. 1; NJCM, NHC, TI-NL, FPU, RNW (2026), schriftelijke bijdrage, blz. 11.

⁴³ Nationaal Coördinator tegen Racisme en Discriminatie (2025).

⁴⁴ Verslag over de rechtsstaat 2025, Nederland, blz. 6. Zie de door de Raad voor de Rechtspraak, de procureur-generaal bij de Hoge Raad, de politievakbonden en de Nederlandse Orde van Advocaten geuite zorgen.

⁴⁵ Hoge Raad (2026); Hoge Raad (2026a).

aanbevelingen van de procureur-generaal⁴⁶. In een studie van het Wetenschappelijk Onderzoek- en Datacentrum van het Ministerie van Justitie en Veiligheid (WODC) wordt melding gemaakt van positieve ervaringen onder zowel professionals als verdachten bij het gebruik van strafbeschikkingen. Tegelijkertijd wordt in de studie opgemerkt dat sommige deskundigen kritisch tegenover een ruimere toepassing van dit instrument staan⁴⁷. Het Openbaar Ministerie voert bovendien een effectbeoordeling uit⁴⁸. In afwachting van de resultaten van die effectbeoordeling zijn en worden er geen nieuwe instructies gegeven om het gebruik van strafbeschikkingen verder op te voeren⁴⁹.

Efficiëntie

De efficiëntie van het justitieel stelsel is nog altijd hoog. De processen in eerste aanleg in civielrechtelijke, handelsrechtelijke, bestuursrechtelijke en andere zaken worden nog altijd snel afgehandeld⁵⁰ en het afhandelingspercentage is hoog⁵¹. De geschatte tijd voor de afhandeling van bestuursrechtelijke zaken bij rechtbanken van eerste aanleg is afgenomen (246 dagen in 2024 tegenover 267 dagen in 2023)⁵². De geschatte tijd voor de afhandeling van civielrechtelijke en handelsrechtelijke zaken bij rechtbanken van eerste aanleg bedroeg in 2024 124 dagen (er zijn geen gegevens beschikbaar voor 2023)⁵³. Het afhandelingspercentage voor civielrechtelijke, handelsrechtelijke, bestuursrechtelijke en andere zaken in eerste aanleg bedroeg in 2024 nog steeds 100 %⁵⁴. Het afhandelingspercentage van bestuursrechtelijke zaken in eerste aanleg nam in 2024 toe tot 93 %⁵⁵. Het afhandelingspercentage voor civielrechtelijke en handelsrechtelijke zaken in eerste aanleg bedroeg in 2024 102 % (er zijn geen gegevens beschikbaar voor 2023)⁵⁶. De Raad voor de Rechtspraak en de European Association of Judges gaven aan dat het programma “tijdige rechtspraak” dat tot doel heeft te waarborgen dat zaken tijdig in behandeling worden genomen, er slechts deels in is geslaagd de behandelingsduur tussen 2020 en 2025 te verbeteren⁵⁷.

II. CORRUPTIEBESTRIJDING

De perceptie onder deskundigen, burgers en bedrijfsleiders van het niveau van corruptie in de overheidssector is nog altijd relatief laag. In de corruptieperceptie-index 2025 van Transparency International scoort Nederland 78/100, waarmee het in de

⁴⁶ Openbaar Ministerie (2026b).

⁴⁷ Wetenschappelijk Onderzoek- en Datacentrum WODC / Pro Facto (2026), blz. 53-54, 109-110; Op bladzijde 6 van het verslag over de rechtsstaat 2025 worden de zorgen van de Raad voor de Rechtspraak, de procureur-generaal bij de Hoge Raad, de politievakbonden en de Nederlandse Orde van Advocaten beschreven.

⁴⁸ Verslag over de rechtsstaat 2025, Nederland, blz. 6.

⁴⁹ Verslag over de rechtsstaat 2025, Nederland, blz. 6.

⁵⁰ EU-scorebord voor justitie 2026, figuur 4.

⁵¹ EU-scorebord voor justitie 2026, figuur 6.

⁵² EU-scorebord voor justitie 2026, figuur 7.

⁵³ EU-scorebord voor justitie 2026, figuur 5.

⁵⁴ EU-scorebord voor justitie 2026, figuur 9.

⁵⁵ EU-scorebord voor justitie 2026, figuur 11.

⁵⁶ EU-scorebord voor justitie 2026, figuur 10.

⁵⁷ Raad voor de Rechtspraak (2026b), blz. 26; European Association of Judges (2026), blz. 39. Op 20 mei 2026 heeft de Algemene Rekenkamer in het kader van zijn jaarlijkse verantwoordingsonderzoek kritiek geleverd over het gebrek aan vooruitgang bij de behandelingsduur van zaken, Algemene Rekenkamer (2026).

Europese Unie op de vierde plaats en wereldwijd op de achtste plaats staat⁵⁸. Deze perceptie is in de afgelopen vijf jaar verslechterd⁵⁹. Uit de speciale Eurobarometer over corruptie van 2026 blijkt dat 56 % van de respondenten corruptie als een in eigen land wijdverbreid fenomeen beschouwt (EU-gemiddelde: 71 %) en dat 9 % van de respondenten zich in het dagelijkse leven persoonlijk getroffen voelt door corruptie (EU-gemiddelde: 30 %). Wat het bedrijfsleven betreft beschouwt 46 % van de ondernemingen corruptie als een wijdverbreid fenomeen (EU-gemiddelde: 65 %) en 15 % als een probleem bij het zakendoen (EU-gemiddelde: 37 %). Voorts vindt 47 % van de respondenten dat het aantal met succes vervolgte zaken volstaat om corrupte praktijken te ontmoedigen (EU-gemiddelde: 38 %) en vindt 41 % van de ondernemingen dat burgers en bedrijven die betrappt worden op het omkopen van een hoge ambtenaar, adequaat worden bestraft (EU-gemiddelde: 31 %)⁶⁰.

Het eerste nationaal beleid voor corruptiebestrijding wordt momenteel uitgevoerd en er zijn plannen om dit beleid in de nabije toekomst verder uit te werken. Het eerste nationaal beleid voor corruptiebestrijding, dat in juni 2025 is vastgesteld en vier pijlers bestrijkt⁶¹, wordt momenteel uitgevoerd aan de hand van een multistakeholderbenadering⁶². Het beleid zal naar verwachting verder worden uitgewerkt naar aanleiding van de publicatie van de nationale risicobeoordeling inzake corruptie en een risicobeoordeling inzake ondermijnende georganiseerde criminaliteit in maart 2026⁶³. Hoewel het maatschappelijk middenveld het beleid toejuicht, is het teleurgesteld over het feit dat dit geen alomvattende corruptiebestrijdingsstrategie betreft die alle overheidsdiensten beslaat, en dat het beleid geen meetbare indicatoren omvat⁶⁴.

Wijzigingen in de strafwetgeving inzake corruptiebestrijding en de strafrechtelijke procedure voor het vervolgen van ministers en Kamerleden liggen momenteel ter tafel. In 2025 gaf een aantal prominente corruptiezaken aanleiding tot een debat over de strafbaarstelling van ongeoorloofde beïnvloeding⁶⁵. Het maatschappelijk middenveld blijft pleiten voor een brede strafbaarstelling van dit strafbare feit⁶⁶. De regering analyseert dit aspect momenteel in het kader van mogelijke bredere wetswijzigingen die nodig zijn om de

⁵⁸ De gepercipieerde mate van corruptie is als volgt gerangschikt: laag (de score voor de perceptie onder deskundigen en bedrijfsleiders van corruptie in de overheidssector is hoger dan 79); relatief laag (score tussen 79 en 60); relatief hoog (score tussen 59 en 50); hoog (score lager dan 50).

⁵⁹ In 2021 was de score 82, tegenover 78 in 2025. Bij een verschil van meer dan vijf punten is er sprake van een aanzienlijke daling/stijging; bij een verandering van 4-5 punten spreken we van een verbetering/verslechtering, en als het verschil 1 tot 3 punten bedraagt, is de situatie in de afgelopen vijf jaar relatief stabiel gebleven.

⁶⁰ Gegevens van de speciale Eurobarometer 573 (2026) en Flash Eurobarometer 582 (2026).

⁶¹ Het aanpakken van de belangrijkste kwetsbaarheden (zoals vastgesteld op basis van de nationale risicobeoordeling), het versterken van overheidsprocessen en -systemen, het bevorderen van preventieve maatregelen in de particuliere sector en het waarborgen van een efficiënte strafrechtelijke reactie. Verslag over de rechtsstaat 2025, Nederland, blz. 7.

⁶² Bijvoorbeeld in de vorm van uitvoerig overleg met rechtshandhavingsinstanties en officieren van justitie. Openbaar Ministerie (2026), aanvullende schriftelijke bijdrage, blz. 2.

⁶³ Nederlandse regering (2026), aanvullende schriftelijke bijdrage. Zie ook het Wetenschappelijk Onderzoek- en Datacentrum, WODC (2026) en het Strategisch Kenniscentrum Ondermijnende Criminaliteit, SKC (2026).

⁶⁴ NJCM, NHC, TI-NL, FPU, RNW (2026), schriftelijke bijdrage, blz. 3-4 en blz. 10; Civil Liberties Union for Europe (2026), blz. 592, blz. 607.

⁶⁵ Verslag over de rechtsstaat 2025, Nederland, blz. 7-8.

⁶⁶ NJCM, NHC, TI-NL, FPU, RNW (2026), schriftelijke bijdrage, blz. 11. De strafbaarstelling van “ongeorloofde beïnvloeding” is een doelstelling die maatschappelijke organisaties al lange tijd nastreven maar waar tot dusver geen actie op is ondernomen. Verslag over de rechtsstaat 2022, Nederland, blz. 9.

EU-richtlijn inzake corruptiebestrijding om te zetten⁶⁷. De ontwerpwetgeving inzake de procedure voor de vervolging en berechting van ministers en Kamerleden⁶⁸, die een grondwetswijziging omvat⁶⁹, wordt nog altijd in het parlement besproken en zal worden gewijzigd op basis van het advies dat op 22 december 2025 door de Raad van State is verstrekt⁷⁰.

Het onderzoek naar en de vervolging van met corruptie verband houdende misdrijven blijven doeltreffend, ook in zaken op hoog niveau, en er wordt verder gewerkt aan een betere handhaving van buitenlandse omkopingszaken. Onderzoek naar en vervolging van corruptiemisdrijven verlopen nog steeds naar behoren, ook in zaken op hoog niveau, hoewel onderzoekers en openbare aanklagers melden dat kwesties als het beroepsgeheim en wederzijdse rechtshulp tot ernstige vertragingen kunnen leiden⁷¹. De aanvullende structurele financiering die aan de Rijksrecherche en het Anti-Corruptie Centrum (ACC) van de Fiscale inlichtingen- en opsporingsdienst (FIOD) zijn toegewezen, hebben beide organisaties geholpen bij het uitbreiden van hun onderzoekscapaciteit⁷². In 2025 heeft het Openbaar Ministerie 40 personen aangeklaagd wegens corruptie (tegenover 25 in 2024)⁷³. Daarnaast hebben rechtbanken in 2025 definitieve veroordelingen uitgesproken in 15 zaken in eerste aanleg en in 5 zaken in tweede aanleg⁷⁴. Geen van de zaken van het EOM in 2025 betrof corruptiemisdrijven⁷⁵. Het Openbaar Ministerie wees op het feit dat het wettelijk beroepsgeheim bij onderzoek betreffende grote datasets gevolgen heeft voor corruptiezaken, zowel bij buitenlandse als binnenlandse omkopingszaken. De regering beoogt met de hervorming van het Wetboek van Strafvordering vertragingen in de strafprocedure als gevolg van beroep op het wettelijk beroepsgeheim aan te pakken. In mei 2026 is er een openbare raadpleging gestart over ontwerpwetgeving waarin recente jurisprudentie over dit onderwerp is opgenomen en die tot doel heeft een duidelijker wettelijk kader te bieden voor het behandelen, filteren en beschermen van onder het beroepsgeheim vallende informatie in strafrechtelijke onderzoeken⁷⁶. Het Openbaar Ministerie heeft melding gemaakt van een aantal recente veroordelingen van multinationale ondernemingen voor buitenlandse

⁶⁷ Richtlijn (EU) 2026/1021 betreffende de bestrijding van corruptie voorziet in de verplichte strafbaarstelling van ongeoorloofde beïnvloeding (artikel 6). De richtlijn is op 31 mei 2026 in werking getreden en voor de meeste bepalingen ervan geldt een omzettingstermijn van maximaal twee jaar. Nederlandse regering (2026), aanvullende schriftelijke bijdrage.

⁶⁸ Nederlandse regering (2026), schriftelijke bijdrage, blz. 8, en Raad van State (2025a).

⁶⁹ De ontwerpwetgeving betreft een wijziging van zowel de grondwet als de wet en zou ervoor zorgen dat vervolging van Kamerleden en ministers op een meer onafhankelijke basis en onder leiding van de procureur-generaal wordt uitgevoerd. Zie ook het verslag over de rechtsstaat 2025, blz. 7-8.

⁷⁰ Nederlandse regering (2026), schriftelijke bijdrage, blz. 8.

⁷¹ Landenbezoek aan Nederland, Openbaar Ministerie, FIOD en de Rijksrecherche; Nederlandse regering (2026), schriftelijke bijdrage, blz. 9; Verslag over de rechtsstaat 2025, Nederland, blz. 8.

⁷² Landenbezoek aan Nederland, Openbaar Ministerie, FIOD en de Rijksrecherche; Verslag over de rechtsstaat 2025, Nederland, blz. 8.

⁷³ Uitsluitend gegevens in verband met omkopingszaken. Er zijn geen gegevens beschikbaar over het aantal onderzoeken.

⁷⁴ Dit betreft zaken waarin inbreuken of een aantal corruptiemisdrijven zijn aangetoond. Het aantal definitieve veroordelingen heeft alleen betrekking op het aantal zaken waarin veroordelingen zijn uitgesproken, en niet op het aantal verdachten dat per zaak is veroordeeld. Nederlandse regering (2026), schriftelijke bijdrage, blz. 8, en de statistische bijlage.

⁷⁵ EOM (2026), blz. 43.

⁷⁶ Openbaar Ministerie (2026) en de Nederlandse regering (2026), aanvullende schriftelijke bijdrage. Concreet gezien wordt het recht van de verdediging om te stellen dat grote datasets (of een substantieel deel daarvan) onder het beroepsgeheim van advocaten vallen en als zodanig niet kunnen worden gebruikt, door onderzoekers, het Openbaar Ministerie en het maatschappelijk middenveld als een probleem aangemerkt. Zie ook het verslag over de rechtsstaat 2024, Nederland, blz. 15.

omkoping⁷⁷ en het ACC geeft aan dat het zijn onderzoekscapaciteit op dit gebied inmiddels heeft vergroot teneinde een effectievere handhaving te waarborgen⁷⁸.

De inspanningen om corruptie in verband met georganiseerde misdaad en infiltratie door de georganiseerde misdaad in overheidsinstellingen aan te pakken, worden voortgezet. De toenemende invloed van corruptie in verband met georganiseerde misdaad blijft een punt van zorg⁷⁹, waarbij maatschappelijke organisaties wijzen op het risico van infiltratie in overheidsinstellingen⁸⁰. De politie blijft mogelijke ongeoorloofde toegang tot officiële databases door ambtenaren en politiefunctionarissen monitoren⁸¹. In 2025 onderzocht de Rijksrecherche 20 zaken die betrekking hadden op de schending van het beroepsgeheim door ambtenaren (15 in 2024) en 25 zaken van omkoping van ambtenaren (20 in 2024)⁸². De Rijksrecherche en het Openbaar Ministerie blijven verslag uitbrengen aan de bevoegde autoriteiten om aangetroffen kwetsbaarheden onder de aandacht te brengen. Deze verslagen hebben doorgaans betrekking op het bewustzijn over de risico's van corruptie, de naleving van werkprocedures, de screening van personeel, het beheer van machtigingen en het toezicht op logbestanden⁸³.

De gedragscode voor ambtenaren wordt herzien. Er zijn besprekingen gaande met de sociale partners over een herziene gedragscode voor ambtenaren die naar verwachting in 2026 in werking zal treden⁸⁴. Daarnaast zullen er speciale adviseurs op het gebied van ethiek en integriteit ter beschikking worden gesteld van de politieke assistenten van de ministers en is er een nieuwe klachtencommissie ingesteld⁸⁵. In 2027 zal de Algemene Rekenkamer beoordelen of de door de regering genomen maatregelen ter verbetering van de integriteit van ambtenaren tegemoet zijn gekomen aan de punten van zorg die in zijn controle van 2025 aan de orde zijn gesteld⁸⁶. Ook de gedragscode voor ministers en staatssecretarissen wordt geactualiseerd⁸⁷ zodat deze in overeenstemming is met de nieuwe wetgeving inzake draaideurconstructies, waarbij aanvullende actualiseringen niet zijn uitgesloten⁸⁸. De politie buigt zich nog altijd over manieren om haar integriteitsbeleid te verbeteren, hoewel ze nog geen initiatieven heeft aangekondigd om de registratie van geschenken binnen de politie te verbeteren in overeenstemming met een aanbeveling van Greco⁸⁹.

⁷⁷ Landenbezoek aan Nederland, Openbaar Ministerie, FIOD en de Rijksrecherche en het Openbaar Ministerie (2026), aanvullende schriftelijke bijdrage.

⁷⁸ Landenbezoek aan Nederland, Openbaar Ministerie, FIOD en de Rijksrecherche. Deze zaken zijn alsnog complex en langdurig en geven aanleiding tot zorgen bij belanghebbenden op het gebied van doeltreffende handhaving. Zie NJCM, NHC, TI-NL, FPU, RNW (2026), schriftelijke bijdrage, blz. 16-17, zoals ook vermeld in het verslag over de rechtsstaat 2025, Nederland, blz. 8.

⁷⁹ Openbaar Ministerie (2026a), hoofdstuk 7.

⁸⁰ NJCM, NHC, TI-NL, FPU, RNW (2026), schriftelijke bijdrage, blz. 15.

⁸¹ Het programma omvat risicoanalyses op basis van algoritmen. Problemen op dit gebied hebben te maken met ontoereikend uitgeruste IT-systemen waarmee het niet mogelijk is om de identiteit te traceren van personen die zich op ongeoorloofde wijze toegang verschaffen tot de betreffende gegevens. Verslag over de rechtsstaat 2025, Nederland, blz. 9, en Nederlandse politie (2026).

⁸² Openbaar Ministerie (2026a), hoofdstuk 7.

⁸³ Landenbezoek aan Nederland, Openbaar Ministerie, FIOD en de Rijksrecherche.

⁸⁴ Nederlandse regering (2026), schriftelijke bijdrage, blz. 13.

⁸⁵ Nederlandse regering (2026), schriftelijke bijdrage, blz. 12.

⁸⁶ Landenbezoek aan Nederland, Algemene Rekenkamer en het verslag over de rechtsstaat 2025, Nederland, blz. 9.

⁸⁷ Nederlandse regering (2026), schriftelijke bijdrage, blz. 12.

⁸⁸ Nederlandse regering (2026), aanvullende schriftelijke bijdrage.

⁸⁹ Greco (2025), aanbeveling xii, punten 46-51.

De geactualiseerde richtsnoeren voor de regeling inzake vermogens- en belangenverklaringen van ministers en staatssecretarissen verduidelijken de regels betreffende belangen en nevenactiviteiten, met behoud van het beginsel van eigen verantwoordelijkheid. In september 2025 heeft de vorige regering geactualiseerde richtsnoeren uitgebracht⁹⁰ over de interpretatie van de regels van de gedragscode van 2022, op grond waarvan de ministers elke aanvaarding van financiële belangen aan de Tweede Kamer moeten melden⁹¹. Dit omvatte een duidelijkere aanbeveling om een eind te maken aan nevenactiviteiten en bij het aantreden afstand te doen van commerciële belangen of deze te beperken. Het feit dat een toezichtsmechanisme ontbreekt, aangezien het systeem berust op eigen verantwoordelijkheid en het beginsel van parlementair vertrouwen⁹², blijft een punt van zorg voor de belanghebbenden⁹³. Overeenkomstig de bestaande regels werd in 2025 met de ministerraad een sessie georganiseerd om integriteitskwesties beter onder de aandacht te brengen⁹⁴.

De controle op de handhaving van het systeem van vermogens- en belangenverklaringen van het parlement wordt voortgezet. Er blijven problemen bestaan met de vermogens- en belangenverklaringen in de Eerste en Tweede Kamer en met het algemene mandaat van het College van onderzoek integriteit, dat onder de Tweede Kamer valt⁹⁵. Het College van onderzoek integriteit blijft onderzoek doen naar Kamerleden die verzuimen activa en belangen aan te geven naar aanleiding van individuele klachten⁹⁶. Het heeft kritiek geuit op het beperkte toepassingsgebied van de gedragscode voor Kamerleden van 2024⁹⁷. Maatschappelijke organisaties hebben er nogmaals op gewezen dat het toezichts- en handhavingsmechanisme ontoereikend en niet afschrikkend is. De belanghebbenden betreuren het feit dat de algemene werking van het systeem tot dusver niet is verbeterd⁹⁸. Daarnaast beschikt de Eerste Kamer niet over een passend sanctiemechanisme⁹⁹.

Er wordt gewerkt aan nieuwe wetgeving inzake draaideurconstructies. Op 20 februari 2026 zijn nieuwe regels inzake beperkingen na uitdiensttreding voor ministers en staatssecretarissen in werking getreden. Alle voormalige ministers en staatssecretarissen die

⁹⁰ Nederlandse regering (2025a).

⁹¹ Verslag over de rechtsstaat 2025, Nederland, blz. 9-10.

⁹² Regeringsleden kunnen worden verzocht hun ambt neer te leggen als zij het vertrouwen van een parlementaire meerderheid verliezen. Zie het verslag over de rechtsstaat 2024, Nederland, blz. 16.

⁹³ De doeltreffendheid van de gedragscode werd eerder bekritiseerd door Greco, de Open State Foundation en Transparency International. Zie het verslag over de rechtsstaat 2025, Nederland, blz. 9-10.

⁹⁴ Nederlandse regering (2026), schriftelijke bijdrage, blz. 12.

⁹⁵ Belanghebbenden hebben erop gewezen dat meer dan een derde van de Kamerleden geen of slechts onvoldoende melding maakt van hun nevenfuncties en belangen en dat de regels niet worden gehandhaafd. Volgens het maatschappelijk middenveld is dit deels te wijten aan het feit dat het College van onderzoek integriteit niet over voldoende handhavingsbevoegdheden beschikt. Landenbezoek aan Nederland, NJCM, NHC, TI-NL, FPU, RNW, en het verslag over de rechtsstaat 2025, Nederland, blz. 10.

⁹⁶ Eén Kamerlid is twee weken geschorst naar aanleiding van een onderzoek door het College. Wat betreft een aantal andere gevallen geeft het College aan dat wanneer Kamerleden erop worden gewezen dat zij geen verklaring hebben afgegeven, dit hen er over het algemeen toe aanzet dit onmiddellijk te corrigeren. College van onderzoek integriteit (2026), blz. 4-5.

⁹⁷ Het College is meer in het bijzonder van mening dat “verklaringen die afbreuk doen aan de integriteit van de Tweede Kamer”, onduidelijk zijn. College van onderzoek integriteit (2026), blz. 3.

⁹⁸ Zo kan het College geen ambtshalve onderzoeken inleiden naar vermogensaangiften van Kamerleden, maar alleen onderzoeken starten naar aanleiding van klachten. Daarnaast bestaat de sanctie voor het niet-afgeven van een verklaring in een schorsing van maximaal twee weken. NJCM, NHC, TI-NL, FPU, RNW (2026), schriftelijke bijdrage, blz. 12.

⁹⁹ Verslag over de rechtsstaat 2025, Nederland, blz. 10, en NJCM, NHC, TI-NL, FPU, RNW (2026), schriftelijke bijdrage, blz. 11.

binnen twee jaar na hun ontslagneming een nieuwe functie of opdracht wensen aan te nemen, moeten nu advies inwinnen bij het Adviescollege Rechtspositie Politieke Ambtsdragers (ARPA). De wettelijke verplichtingen gelden ook voor de leden van de meest recente voormalige regeringen, mits hun formele ontslagneming binnen twee jaar vóór de inwerkingtreding van de nieuwe regels heeft plaatsgevonden¹⁰⁰. Het advies van het ARPA wordt pas openbaar gemaakt als de voormalige minister of staatssecretaris de functie aanvaardt. Hoewel ambtenaren niet verplicht zijn het advies van het ARPA op te volgen¹⁰¹, zijn de nationale autoriteiten van mening dat het openbaar maken van het advies ambtenaren ervan weerhoudt het naast zich neer te leggen¹⁰². Het maatschappelijk middenveld is ingenomen met de inwerkingtreding van deze regels¹⁰³.

Er is beperkte vooruitgang geboekt met betrekking tot de aanbeveling inzake transparantie van lobbyactiviteiten, in de zin dat de regering voornemens is een transparantieregister op te zetten¹⁰⁴. Het coalitieakkoord van de nieuwe regering bevat een expliciete toezegging om een transparantieregister in te voeren¹⁰⁵. Na een brede raadpleging wordt tegen het najaar van 2026 een daartoe strekkend wetgevingsvoorstel verwacht¹⁰⁶. Het maatschappelijk middenveld juicht deze stap toe, die een reeds lang bestaande aanbeveling aan Nederland betreft, maar wacht op nadere details¹⁰⁷. Gezien het veelbelovende voornemen maar het ontbreken van concrete plannen, is er beperkte vooruitgang geboekt met betrekking tot de transparantie van lobbyactiviteiten.

De besprekingen in de Tweede Kamer over de Wet op de politieke partijen, waarin de financiering van politieke partijen wordt geregeld, zijn nog altijd gaande¹⁰⁸. Het wetsvoorstel maakt de financiering van lokale politieke partijen mogelijk¹⁰⁹. Het voorstel is in december 2025 in de Tweede Kamer gewijzigd en de Raad van State heeft in mei 2026 advies uitgebracht over deze wijzigingen, waarbij werd benadrukt dat er een evenwicht moet zijn tussen regelgeving en de vrijheid van politieke partijen om zich te organiseren¹¹⁰. De parlementaire procedure zal nu naar verwachting worden hervat, waarbij rekening wordt gehouden met het advies van de Raad. De bepalingen inzake de financiering van nationale partijen zijn grotendeels ongewijzigd gebleven¹¹¹. Het maatschappelijk middenveld heeft zijn

¹⁰⁰ Tot juni 2026 zijn zeven adviezen aan voormalige ministers of staatssecretarissen openbaar gemaakt. Nederlandse regering (2026), aanvullende schriftelijke bijdrage.

¹⁰¹ Verslag over de rechtsstaat 2025, Nederland, blz. 10.

¹⁰² Nederlandse regering (2026), aanvullende schriftelijke bijdrage.

¹⁰³ NJCM, NHC, TI-NL, FPU, RNW (2026), schriftelijke bijdrage, blz. 10.

¹⁰⁴ In het verslag over de rechtsstaat 2025 werd Nederland aanbevolen “strengere transparantieregels vast te stellen voor lobbyactiviteiten voor leden van de regering en het parlement”. In 2025 is er “beperkte vooruitgang geboekt” met betrekking tot deze aanbeveling.

¹⁰⁵ Coalitieakkoord (2026), blz. 10.

¹⁰⁶ Voor september 2026 is een parlementair debat gepland, waarin de verantwoordelijke minister nadere details uiteen zal zetten. Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (2026).

¹⁰⁷ Transparency International Nederland (2026).

¹⁰⁸ De wet werd in mei 2025 voorgelegd aan de Tweede Kamer. Verslag over de rechtsstaat 2025, Nederland, blz. 11.

¹⁰⁹ Met de wet worden transparantieregels ingevoerd voor de organisatie van politieke partijen en wordt ook de bestaande wet inzake de financiering van politieke partijen opgenomen. De wet heeft tevens tot doel onder meer de activiteiten van buitenlandse partijen te reguleren en bevat een verbod op partijen die “een daadwerkelijke en ernstige bedreiging voor de democratische rechtsstaat vormen doordat ze die willen ondermijnen of afschaffen”. Verslag over de rechtsstaat 2024, Nederland, blz. 18-19.

¹¹⁰ Raad van State (2026a).

¹¹¹ Nederlandse regering (2026), aanvullende schriftelijke bijdrage; Tweede Kamer (2026c).

bezorgdheid geuit over het herziene ontwerp op grond waarvan buitenlanders¹¹² tot 250 EUR aan politieke partijen mogen doneren — dit in vergelijking met een volledig verbod op dergelijke buitenlandse donaties in eerdere ontwerpen¹¹³.

In 2026 staat een evaluatie gepland van de wetgeving inzake klokkenluiders. De regering beraadt zich nog steeds over mogelijke wijzigingen van de wetgeving inzake klokkenluiders¹¹⁴, zoals de invoering van anonieme meldingen en toezichts- en handhavingsbevoegdheden voor het Huis voor Klokkenluiders¹¹⁵. In 2026 zal er een evaluatie worden verricht van de doeltreffendheid en efficiëntie van de wetgeving op nationaal niveau¹¹⁶. Het Huis voor Klokkenluiders en maatschappelijke organisaties hebben gewezen op de complexiteit van de nationale wetgeving en op het feit dat het bijzonder lastig is te voldoen aan het criterium “algemeen belang”, wat een vereiste is voor de bescherming van personen die inbreuken melden, met uitzondering van schendingen van het Unierecht, in de zin van de klokkenluidersregeling¹¹⁷. Er zijn geen specifieke gegevens beschikbaar over het aantal meldingen dat betrekking heeft op corruptie. Het Huis voor Klokkenluiders heeft één specifieke zaak gemeld die verband hield met corruptie¹¹⁸.

In maart 2026 zijn een nationale risicobeoordeling inzake corruptie en een analyse van corruptierisico's in verband met ondermijnende georganiseerde criminaliteit gepubliceerd. Uit de Flash Eurobarometer over de houding van ondernemingen ten aanzien van corruptie in de EU blijkt dat 22 % van de Nederlandse ondernemingen (het EU-gemiddelde is 30 %) van mening is dat corruptie hen in de afgelopen drie jaar heeft belet een overheidsopdracht of openbare aanbesteding binnen te halen¹¹⁹. Het scorebord van de eengemaakte markt en het concurrentievermogen inzake toegang tot overheidsopdrachten in Nederland maakt melding van 23 % aanbestedingsprocedures met één bidder in 2025 (tegenover een EU-gemiddelde van 27 %)¹²⁰. 56 % van de ondernemingen beoordeelt de onafhankelijkheid van de organen die toezicht uitoefenen op de gunning van overheidsopdrachten (rechtbanken) als zeer goed of redelijk goed, wat een significante daling ten opzichte van 2025 (64 %) inhoudt¹²¹. Overheidsopdrachten worden gezien als een van de belangrijkste gebieden met een hoog risico op corruptie in het land, een gegeven dat ook door de Algemene Rekenkamer is gemeld¹²². In maart 2026 zijn een nationale risicobeoordeling inzake corruptie en een analyse van corruptierisico's in verband met ondermijnende georganiseerde criminaliteit gepubliceerd. In het vorige verslag worden corruptierisico's geanalyseerd en worden er dertien aangemerkt als de grootste bedreigingen, zowel in de publieke als de particuliere sector, onder meer met betrekking tot de omvang van de

¹¹² Hierbij gaat het om personen die geen ingezetenen zijn van Nederland of niet de Nederlandse nationaliteit hebben.

¹¹³ NJCM, NHC, TI-NL, FPU, RNW (2026), schriftelijke bijdrage, blz. 11.

¹¹⁴ Sinds 2023 van kracht en gericht op de omzetting van de EU-richtlijn inzake de bescherming van klokkenluiders. Verslag over de rechtsstaat 2023, Nederland, blz. 16.

¹¹⁵ Huis voor Klokkenluiders (2026), schriftelijke bijdrage, en NJCM, NHC, TI-NL, FPU, RNW (2026), schriftelijke bijdrage, blz. 12.

¹¹⁶ Nederlandse regering (2026), schriftelijke bijdrage, blz. 14.

¹¹⁷ NJCM, NHC, TI-NL, FPU, RNW (2026), schriftelijke bijdrage, blz. 13. Zie ook het verslag over de rechtsstaat 2025, Nederland, blz. 11-12.

¹¹⁸ Huis voor Klokkenluiders (2026), schriftelijke bijdrage.

¹¹⁹ Flash Eurobarometer 582 over de houding van het bedrijfsleven ten aanzien van corruptie in de EU (2026). Dit is 8 procentpunt lager dan het EU-gemiddelde.

¹²⁰ Scorebord van de eengemaakte markt en het concurrentievermogen 2025.

¹²¹ EU-scorebord voor justitie 2026, figuur 59.

¹²² NJCM, NHC, TI-NL, FPU, RNW (2026), schriftelijke bijdrage, blz. 15. Landenbezoek aan Nederland, Algemene Rekenkamer. Zie ook het verslag over de rechtsstaat 2025, Nederland, blz. 12.

bedreiging ten opzichte van de weerbaarheid ertegen, en wordt gewezen op het belang van integriteits- en preventiebeleid in alle organisaties¹²³. In de analyse wordt gewezen op de professionalisering van de georganiseerde misdaad, waarbij gebruik wordt gemaakt van informele netwerken om ambtenaren te beïnvloeden¹²⁴. De regering analyseert deze onafhankelijke beoordelingen teneinde ze in haar corruptiebestrijdingsbeleid te verwerken¹²⁵. Uit een controle bleek dat de meeste overheidsdiensten geen adequaat beleid ter preventie van corruptierisico's hanteren¹²⁶. Ook de maritieme en defensiesector zijn door belanghebbenden aangemerkt als gebieden met een hoog risico¹²⁷.

III. MEDIAPLURIFORMITEIT EN -VRIJHEID

De regulerende instantie voor de media gaat nog altijd op efficiënte en onafhankelijke wijze te werk. Het Commissariaat voor de Media (CvdM) heeft gevolg gegeven aan de aanbevelingen uit 2024 van de Onderzoekscommissie Gedrag en Cultuur Omroepen¹²⁸ die door de Stichting Nederlandse Publieke Omroep (NPO) is opgericht om wangedrag en onveilige werkomgevingen binnen de nationale publieke omroepen te onderzoeken, alsook aan de daaruit volgende actieplannen van de publieke omroepen en de NPO. Zo bracht het CvdM onder meer verslag uit over de actieplannen waar het alle publieke omroepen en hun overkoepelende organisatie — de NPO — om had gevraagd en waarbij de nadruk werd gelegd op de behoefte aan sterk leiderschap, beter toezicht en nieuwe ethische normen ter ondersteuning van culturele veranderingen op lange termijn¹²⁹. Het CvdM heeft aangegeven dat het momenteel over voldoende middelen beschikt, maar dat toezicht op de digitale omgeving een groot aantal middelen en zorgvuldige prioritering vereist, zoals aangegeven in zijn meerjarenstrategie 2025-2030¹³⁰. De strategie is gericht op de activiteiten van het CvdM bij het versterken van nieuwsdiensten, het waarborgen van een goed functionerend landschap van publieke mediadiensten en het tot stand brengen van een veiligere onlineomgeving voor minderjarigen, waarbij de toenemende invloed van sociale media en de door AI gestuurde distributie van content wordt onderkend¹³¹. Het CvdM is aangewezen als nationaal contactpunt in het kader van de verordening inzake politieke reclame¹³².

Het effect van de stappen die zijn gezet om bepaalde zorgen over de toereikendheid van de Raad voor de Journalistiek weg te nemen, moet nog worden afgewacht, maar er was desalniettemin een toename van het aantal ontvangen klachten. De Raad voor de Journalistiek heeft initiatieven ontplooid om zorgen weg te nemen over zijn adequate functioneren¹³³. De initiatieven zijn erop gericht om te voorkomen dat de Raad wordt gezien als een forum voor juridische geschillen, bijvoorbeeld door partijen te vragen af te zien van juridische stappen als zij een klacht indienen bij de Raad¹³⁴, en zouden gedurende een periode

¹²³ Wetenschappelijk Onderzoek- en Datacentrum, WODC (2026).

¹²⁴ Strategisch Kenniscentrum Ondernemende Criminaliteit, SKC (2026).

¹²⁵ Nederlandse regering (2026), aanvullende schriftelijke bijdrage.

¹²⁶ Auditdienst Rijk (2025), blz. 4-7.

¹²⁷ NJCM, NHC, TI-NL, FPU, RNW (2026), schriftelijke bijdrage, blz. 14, en landenbezoek aan Nederland, Algemene Rekenkamer.

¹²⁸ Landenbezoek aan Nederland, Nederlandse Publieke Omroep (NPO).

¹²⁹ CvdM (2025a).

¹³⁰ Landenbezoek aan Nederland, Commissariaat voor de Media (CvdM); CvdM (2025).

¹³¹ CvdM (2025).

¹³² Het CvdM is benoemd bij ministerieel besluit — namelijk het besluit inzake tijdelijke aanstelling ter uitvoering van de verordening inzake transparantie en gerichte politieke reclame — en een uitvoeringswet voor de verordening inzake transparantie en gerichte politieke reclame is in behandeling bij het parlement.

¹³³ Raad voor de Journalistiek (2026), schriftelijke bijdrage.

¹³⁴ Verslag over de rechtsstaat 2025, Nederland, blz. 13.

van twee jaar worden getest. De Raad voor de Journalistiek verklaarde in zijn jaarverslag voor 2024, dat medio 2025 werd gepubliceerd, dat de initiatieven in de praktijk goed werken¹³⁵. Hoewel de volledige gevolgen nog moeten worden afgewacht¹³⁶, heeft de Raad een aanzienlijke toename van het aantal ontvangen klachten gemeld¹³⁷.

De regering werkt nog altijd aan de geplande hervorming van de publieke media, waarbij enige vooruitgang is geboekt met betrekking tot de aanbeveling tot het versterken van het bestuur van publieke media en hun vermogen om journalistieke normen te handhaven¹³⁸. De voorbereidende werkzaamheden voor de hervorming van de publieke media zijn nog gaande. Voor de zomer van 2026 is een openbare raadpleging gepland en begin 2027¹³⁹ zal er naar verwachting een wetsvoorstel naar de Tweede Kamer worden gestuurd, met een geplande inwerkingtreding op 1 januari 2028. Mits dit tijdschema wordt gehandhaafd, zou het nieuwe systeem voor nationale publieke omroepen op 1 januari 2029 operationeel moeten zijn¹⁴⁰. Zoals eerder gemeld¹⁴¹, heeft de hervorming tot doel de redactionele onafhankelijkheid, de journalistieke normen en het toezicht te versterken, en het huidige vergunningstelsel af te schaffen¹⁴². Tegelijkertijd zullen de in 2027 uit te voeren jaarlijkse bezuinigingen¹⁴³ naar verwachting gevolgen hebben voor de programmering en de samenstelling van het ondersteunend personeel¹⁴⁴. De eerder voorgestelde btw-verhoging voor sport, cultuur en media is ingetrokken¹⁴⁵. De regering heeft het wetsvoorstel ter versterking van de lokale publieke omroepen op 24 maart 2026 naar de Tweede Kamer gestuurd¹⁴⁶. Het voorstel beoogt met ingang van 1 januari 2028 de begroting te verhogen (tot naar schatting 34,5 miljoen EUR), de financiering van lokale overheden naar de centrale overheid te verschuiven en het aantal lokale omroepen te verminderen van 220 tot maximaal 80. Tot slot maken belanghebbenden, in het licht van het actieplan van de NPO naar aanleiding van het onderzoek van de Onderzoekscommissie Gedrag en Cultuur Omroepen, melding van enkele verbeteringen, terwijl verenigingen van journalisten met name wijzen op de onzekerheid over de status van journalisten als gevolg van onduidelijke besluitvormingsstructuren binnen de NPO en het feit dat tijdelijke contracten op grote schaal

¹³⁵ Raad voor de Journalistiek (2025), blz. 6. De Raad voor de Journalistiek erkende niet in staat te zijn af te dwingen dat klagers afzien van juridische stappen; tot op heden zijn er echter geen gevallen bekend waarin partijen bij een klachtenprocedure voor de Raad voor de Journalistiek, ondanks deze toezegging, alsnog juridische stappen hebben ondernomen.

¹³⁶ Landenbezoek aan Nederland, regering.

¹³⁷ Raad voor de Journalistiek (2026), schriftelijke bijdrage.

¹³⁸ In het verslag over de rechtsstaat 2025 werd aanbevolen dat Nederland “de geplande hervorming van publieke media doorzet ter versterking van het bestuur ervan en van het vermogen om journalistieke normen te handhaven, rekening houdend met de Europese normen inzake publieke media”. In 2025 is er enige vooruitgang gemeld met betrekking tot deze aanbeveling.

¹³⁹ Landenbezoek aan Nederland, Commissariaat voor de Media (CvdM) en de regering; Nederlandse regering (2025), blz. 11.

¹⁴⁰ Nederlandse regering (2026), schriftelijke bijdrage, blz. 2; Nederlandse Publieke Omroep (NPO) (2026), schriftelijke bijdrage, blz. 14-15.

¹⁴¹ Verslag over de rechtsstaat 2025, Nederland, blz. 13.

¹⁴² Het huidige vergunningstelsel is met twee jaar verlengd tot 1 januari 2029. Landenbezoek aan Nederland, Nederlandse Publieke Omroep (NPO).

¹⁴³ Nederlandse regering (2026), schriftelijke bijdrage, blz. 1. Het totale bedrag aan financiering wordt met ingang van 2027 verlaagd met 156,7 miljoen EUR. Tegelijkertijd worden de beperkingen ten aanzien van de reclameruimte afgezwakt en worden in 2027 reclame-inkomsten van 165 miljoen EUR verwacht, tegenover 153 miljoen EUR in 2025.

¹⁴⁴ Landenbezoek aan Nederland, Nederlandse Publieke Omroep (NPO).

¹⁴⁵ Nederlandse regering (2025), blz. 11.

¹⁴⁶ Tweede Kamer (2026d).

worden toegepast¹⁴⁷, waarbij zij pleiten voor de uitvoering van de aanbevelingen inzake een veilige werkomgeving. Als gevolg van de lopende werkzaamheden in het kader van de hervorming van de publieke media, is er wat meer vooruitgang geboekt met betrekking tot deze aanbeveling.

Er is nog altijd sprake van uitdagingen in verband met een hoog niveau van concentratie op de mediamarkt en beperkte transparantie van media-eigendom. De regering herhaalde haar voornemen om wetgeving voor te stellen inzake de beoordeling van concentraties op de mediamarkt met mogelijk aanzienlijke gevolgen voor de pluriformiteit van de media en de redactionele onafhankelijkheid in het kader van de uitvoering van de Europese verordening mediavrijheid (EMFA)¹⁴⁸. Het verkrijgen van toegang tot volledige informatie over media-eigendom voor het opstellen van zijn Mediamonitor vormt nog altijd een uitdaging voor het CvdM wegens een gebrek aan bevoegdheden¹⁴⁹, met name als er sprake is van complexe financiële constructies. In de Monitor voor de pluriformiteit van de media 2026 wordt een zeer hoog risico ten aanzien van de transparantie van media-eigendom vastgesteld¹⁵⁰ (vergeleken met een hoog risico in het verslag van 2025)¹⁵¹. Wat betreft de fusie tussen DPG Media en RTL Nederland¹⁵² die in september 2025 is afgerond, vinden belanghebbenden het te vroeg om verslag uit te brengen over de effecten op het Nederlandse medialandschap van de door de Autoriteit Consument & Markt (ACM) opgelegde structurele voorwaarden. De brancheorganisatie voor nieuwsbedrijven gaf aan dat de verdienmodellen van lokale commerciële nieuwsmedia moeten worden beschermd¹⁵³. In overeenstemming met de bevindingen van vorig jaar wordt in de Monitor voor de pluriformiteit van de media 2026 opgemerkt dat de risico's voor de pluriformiteit van de mediamarkt weliswaar middelhoog zijn, maar dat het risico voor de redactionele onafhankelijkheid nog steeds als zeer laag wordt beschouwd¹⁵⁴.

De inspanningen om de transparantie van en de toegang tot informatie te verbeteren, zijn nog altijd gaande. De Nederlandse regering werkt nog altijd aan de verbetering van de uitvoering van de Wet open overheid¹⁵⁵. De inspanningen om de verwerking van verzoeken tot openbaarmaking te verbeteren, zijn in 2025 voortgezet. Intergouvernementele werkgroepen leggen momenteel de laatste hand aan de ontwikkeling van een handboek om overheidsinstanties te helpen bij het aanpakken van misbruik van verzoeken¹⁵⁶. Daarnaast werkt de regering samen met lokale en regionale autoriteiten aan de proactieve openbaarmaking van 17 verplichte categorieën informatie¹⁵⁷ en aan richtsnoeren voor de wijze waarop de autoriteiten moeten voldoen aan hun inspanningsverplichting op het gebied van openbaarmaking, met de nadruk op betekenisvolle transparantie¹⁵⁸. De informatie van alle overheidsinstanties wordt beschikbaar gesteld via een centraal platform met een

¹⁴⁷ Landenbezoek aan Nederland, Nederlandse Vereniging van Journalisten.

¹⁴⁸ Landenbezoek aan Nederland, aanvullende schriftelijke bijdrage, blz. 5, en het verslag over de rechtsstaat 2025, Nederland, blz. 14.

¹⁴⁹ Landenbezoek aan Nederland, Commissariaat voor de Media (CvdM).

¹⁵⁰ Monitor voor de pluriformiteit van de media (2026), blz. 22.

¹⁵¹ Monitor voor de pluriformiteit van de media (2025), blz. 18.

¹⁵² Verslag over de rechtsstaat 2025, Nederland, blz. 14.

¹⁵³ Landenbezoek aan Nederland, NDP Nieuwsmedia.

¹⁵⁴ Monitor voor de pluriformiteit van de media (2026), blz. 21 en 27.

¹⁵⁵ De wet is op 1 mei 2022 in werking getreden en heeft tot doel overheden transparanter te maken en ervoor te zorgen dat overheidsinformatie gemakkelijker te vinden, uit te wisselen, te raadplegen en naar behoren te archiveren is.

¹⁵⁶ Nederlandse regering (2026), schriftelijke bijdrage, blz. 16.

¹⁵⁷ Artikel 3.3 van de Wet open overheid.

¹⁵⁸ Nederlandse regering (2025), blz. 11.

zoekfunctie¹⁵⁹. De regering heeft een externe partij opdracht gegeven tot het uitvoeren van een studie om meer inzicht te krijgen in de concrete administratieve lasten en kosten als gevolg van de Wet open overheid¹⁶⁰. De resultaten van deze studie zullen worden gepubliceerd en zullen dienen als basis voor een evaluatie van de wet, die naar verwachting nog in 2026 van start zal gaan¹⁶¹. Een verbetering die door belanghebbenden wordt benadrukt, is de mogelijkheid om een beroep te doen op een bemiddelingsfunctionaris als onderdeel van een onafhankelijke overheidsdienst, wanneer de regering de informatie niet verstrekt¹⁶². Tegelijkertijd blijft er enige bezorgdheid bestaan, met name over de kwaliteit van de informatie en over vertragingen bij de behandeling van verzoeken als gevolg van de vele juridische en politieke controles die nodig zijn voordat informatie openbaar mag worden gemaakt¹⁶³. Gezien de vertragingen bij de behandeling van verzoeken zal in de zomer van 2026 een interministeriële werkgroep worden opgericht om te zorgen voor een efficiënter, responsiever en verifieerbaarder proces inzake de Wet open overheid¹⁶⁴.

Er zijn aanvullende maatregelen genomen om de veiligheid van journalisten te waarborgen. Belanghebbenden¹⁶⁵ en de regering¹⁶⁶ zijn nog altijd ingenomen met het initiatief PersVeilig¹⁶⁷ dat een belangrijke rol vervult bij het vergroten van de veiligheid van journalisten, zowel online als offline. In 2025 heeft het de status van stichting gekregen teneinde de bestendigheid en financiering ervan te waarborgen. De raad van de stichting bestaat uit vertegenwoordigers van de publieke omroep, uitgeverijen en de Nederlandse Vereniging van Journalisten, en ontvangt jaarlijks financiering van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, die wordt aangevuld door werkgeversbijdragen¹⁶⁸. In 2025 hebben journalisten 262 incidenten bij PersVeilig gemeld, tegenover 249 in 2024 en 218 in 2023¹⁶⁹. Sinds de publicatie van het verslag over de rechtsstaat 2025 zijn op het platform van de Raad van Europa twee waarschuwingen geregistreerd over mishandelingen tijdens verslaggeving¹⁷⁰. Het platform Mapping Media Freedom heeft 17 waarschuwingen geregistreerd¹⁷¹. Sommige tegen journalisten gerichte incidenten vonden plaats tijdens demonstraties¹⁷², maar deze werden snel opgepakt door de politie en het Openbaar Ministerie¹⁷³. Belanghebbenden hebben hun bezorgdheid geuit over politieke druk,

¹⁵⁹ open.overheid.nl.

¹⁶⁰ Landenbezoek aan Nederland, regering.

¹⁶¹ Landenbezoek aan Nederland, regering, Nederlandse regering (2026), schriftelijke bijdrage, blz. 15-17.

¹⁶² Landenbezoek aan Nederland, Nederlandse Vereniging van Journalisten.

¹⁶³ Landenbezoek aan Nederland, Nederlandse Publieke Omroep (NPO), Vereniging van Journalisten, Free Press Unlimited (2026), schriftelijke bijdrage, blz. 19.

¹⁶⁴ Nederlandse regering (2025), blz. 11-12.

¹⁶⁵ Landenbezoek aan Nederland, College voor de Rechten van de Mens.

¹⁶⁶ Landenbezoek aan Nederland, Nederlandse Publieke Omroep (NPO), landenbezoek aan Nederland, regering.

¹⁶⁷ PersVeilig is een onafhankelijke organisatie die zich richt op de bescherming van de persvrijheid. De stichting voorziet in ondersteuning, opleidingen en deskundig juridisch advies.

¹⁶⁸ Nederlandse regering (2026), schriftelijke bijdrage, blz. 16.

¹⁶⁹ Free Press Unlimited (2026), schriftelijke bijdrage, blz. 18.

¹⁷⁰ Raad van Europa, Platform ter bevordering van de bescherming van de journalistiek en de veiligheid van journalisten (2026). Op één van de waarschuwingen is nog geen reactie van de nationale autoriteiten ontvangen, terwijl uiterlijk op 21 juli 2026 een reactie op de andere waarschuwing wordt verwacht.

¹⁷¹ Waaronder gevallen van mishandeling, intimidatie, schade, spoofing, hacking en het blokkeren van toegang tot informatie. Mapping Media Freedom (2026).

¹⁷² Landenbezoek aan Nederland, NIHR, Vereniging van Journalisten, Free Press Unlimited (2026), schriftelijke bijdrage, blz. 18.

¹⁷³ Landenbezoek aan Nederland, Nederlandse Vereniging van Journalisten en Nederlandse Publieke Omroep (NPO).

intimidatie en de hardere politieke retoriek jegens journalisten¹⁷⁴. Zij benadrukten dat dit klimaat een afschrikkend effect kan hebben en uiteindelijk de persvrijheid kan aantasten door journalisten te ontmoedigen om bepaalde onderwerpen te behandelen of kritische standpunten te uiten. In een brief aan de betrokken ministers pleitten belanghebbenden ervoor politici verantwoordelijk te stellen voor opmerkingen die de onafhankelijkheid en integriteit van de media in twijfel trekken en de redactionele onafhankelijkheid en mediavrijheid in het gedrang brengen¹⁷⁵. Ook handhaving op het gebied van onlinebedreigingen van journalisten wordt als een dringend probleem beschouwd¹⁷⁶. Hoewel SLAPP's niet als een stelselmatig probleem worden beschouwd, blijft er bezorgdheid bestaan over de mogelijke gevolgen ervan, en is het lastig een volledige beoordeling uit te voeren vanwege de beperkte rapportagemechanismen¹⁷⁷. De regering werkt nog altijd aan het wetsvoorstel tot omzetting van de anti-SLAPP-richtlijn, dat in juni 2026 in een plenair debat in de Tweede Kamer zal worden voorgelegd¹⁷⁸. Belanghebbenden hebben opgeroepen tot een uitbreiding van het toepassingsgebied teneinde zaken op zowel grensoverschrijdend als nationaal niveau te bestrijken¹⁷⁹.

IV. ANDERE INSTITUTIONELE KWESTIES IN VERBAND MET CONTROLES EN WAARBORGEN

Er is enige vooruitgang geboekt met betrekking tot de aanbeveling om gevolg te geven aan de voorstellen van de Staatscommissie rechtsstaat tot versterking van een rechtsstaatcultuur¹⁸⁰. De voorstellen van de Staatscommissie zijn in juni 2024 opgesteld en hebben met name betrekking op de versterking van een rechtsstaatcultuur onder regeringsfunctionarissen, politici en ambtenaren, betere toegang tot informatie en tot de rechter voor burgers, meer mogelijkheden voor constitutionele toetsing van wetgeving en aanzienlijke investeringen in de rechterlijke macht en de rechtsbijstand¹⁸¹. Wat betreft een aantal van deze voorstellen hebben zich concrete ontwikkelingen voorgedaan. In de voorjaarsnota van de regering wordt tegen 2030 jaarlijks maximaal 75 miljoen euro uitgetrokken voor het versterken van de rechtsstaat in Nederland, bijvoorbeeld door de toegang tot de rechter en burgerschapsvorming te verbeteren¹⁸². In 2025 vond onder voorzitterschap van de voorzitter van de Eerste Kamer een kick-offmeeting plaats voor een gestructureerde dialoog tussen de staatsmachten voor het bespreken van rechtsstatelijke kwesties. De volgende dialoog over de rechtsstaat staat gepland voor 7 september 2026 in het

¹⁷⁴ Landenbezoek aan Nederland, College voor de Rechten van de Mens.

¹⁷⁵ Brief van 25 februari 2026 aan de ministers Letschert en Van Weel, ondertekend door NDP Nieuwsmedia, Nederlandse Vereniging van Journalisten, Nederlands Genootschap van Hoofdredacteurs en Free Press Unlimited, Free Press Unlimited (2026), schriftelijke bijdrage, blz. 20.

¹⁷⁶ Landenbezoek aan Nederland, Nederlandse Vereniging van Journalisten.

¹⁷⁷ Landenbezoek aan Nederland, College voor de Rechten van de Mens, Nederlandse Publieke Omroep (NPO).

¹⁷⁸ Voor meer informatie over de stand van zaken, zie de [website](#) van de Nederlandse regering en de [website](#) van de Tweede Kamer.

¹⁷⁹ Landenbezoek aan Nederland, Nederlandse Vereniging van Journalisten; Landenbezoek aan Nederland, NJCM, NHC, TI-NL, FPU, RNW; Free Press Unlimited (2026), schriftelijke bijdrage, blz. 19-20.

¹⁸⁰ In het verslag over de rechtsstaat 2025 wordt aanbevolen dat Nederland “voortwerkt aan het voorstel van de Staatscommissie rechtsstaat ter versterking van een rechtsstaatcultuur, onder meer door het opzetten van een gestructureerde dialoog tussen de staatsmachten op basis van een “rechtsstaatagenda””. In 2025 is er enige vooruitgang gemeld met betrekking tot deze aanbeveling.

¹⁸¹ Verslag over de rechtsstaat 2025, Nederland, blz. 16.

¹⁸² Ministerie van Financiën (2026), begrotingsonderdeel 27. Zie afdeling I van dit hoofdstuk voor meer ontwikkelingen met betrekking tot het justitieel stelsel.

kader van de “Week van de Rechtsstaat”¹⁸³. De regering overweegt een permanent secretariaat voor de dialoog in te richten¹⁸⁴. In oktober 2025 heeft de Tweede Kamer besloten de tijdelijke commissie Grondrechten en Constitutionele toetsing te handhaven¹⁸⁵. Hoewel de hervorming van de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State niet meer aan de orde is, wisselt de Raad van State van gedachten met de regering om de feitelijke onafhankelijkheid van de Afdeling bestuursrechtspraak formeel in wetgeving te verankeren¹⁸⁶. De Nederlandse Orde van Advocaten en de Raad voor de Rechtspraak merken op dat in verschillende wetgevingsinitiatieven de procedurele waarborgen worden verzwakt, onder meer door de afschaffing van één niveau van rechterlijke toetsing in de standaard bestuursrechtelijke beroepsprocedures in twee fasen¹⁸⁷. Over het geheel genomen is er enige verdere vooruitgang geboekt wat betreft deze aanbeveling.

Meer dan twee derde van de ondervraagde ondernemingen in Nederland heeft vertrouwen in de doeltreffendheid van de bescherming van investeringen. 71 % van de ondernemingen heeft er veel of redelijk veel vertrouwen in dat investeringen door de wet en de rechtbanken zijn beschermd, een cijfer dat ietwat hoger ligt dan in 2025 (68 %) ¹⁸⁸. Met betrekking tot de autoriteiten die relevant zijn voor marktdeelnemers is 67 % van de ondernemingen van mening dat de mate van onafhankelijkheid van de nationale mededingingsautoriteit (de Autoriteit Consument & Markt) zeer goed of vrij goed is, een score die ietwat lager ligt dan in 2025 (75 %) ¹⁸⁹. De Raad van State heeft rechtsbevoegdheid ten aanzien van een aantal bedrijfsgerelateerde zaken, onder meer zaken die verband houden met overheidsconcessies en economische regelgeving. Voor dit soort gevallen is een aantal gerechtelijke mechanismen beschikbaar op basis waarvan onder meer voorlopige maatregelen kunnen worden genomen, vergelijkbare zaken gezamenlijk kunnen worden onderzocht en meerdere beroepen kunnen worden samengevoegd ¹⁹⁰.

Op 1 januari 2026 waren in Nederland elf standaardarresten van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens in afwachting van uitvoering, oftewel een toename van vier arresten ten opzichte van het jaar daarvoor¹⁹¹. Op dat moment bedroeg het percentage standaardarresten van de afgelopen tien jaar dat in Nederland was uitgevoerd 45 % (tegenover 59 % in 2025; 55 % was nog niet uitgevoerd), en de gemiddelde tijd dat de

¹⁸³ Raad voor de Rechtspraak (2026b), blz. 7, Nederlandse regering, aanvullende schriftelijke bijdrage.

¹⁸⁴ Het secretariaat bevindt zich momenteel in de Algemene Rekenkamer en bestaat uit één personeelslid.

¹⁸⁵ Verslag over de rechtsstaat 2025, Nederland, blz. 16; Tweede Kamer (2026f).

¹⁸⁶ Raad van State (2026), schriftelijke bijdrage, blz. 1.

¹⁸⁷ Landenbezoek aan Nederland, Nederlandse Orde van Advocaten, Nederlandse Orde van Advocaten (2026), aanvullende schriftelijke bijdrage, Raad voor de Rechtspraak (2026a), aanvullende schriftelijke bijdrage. De Nederlandse Orde van Advocaten verwijst in het bijzonder naar de herziening van het wetboek van strafvordering en naar maatregelen die van invloed zijn op het wettelijk beroepsgeheim. In verschillende reacties op uiteenlopende wetgevingsvoorstellen (bijvoorbeeld met betrekking tot huisvesting, defensie en het delen van gevoelige informatie tussen onderzoeksorganisaties) heeft de Raad voor de Rechtspraak benadrukt dat een beroepsprocedure in twee fasen, die ruimte biedt voor een toetsing aan zowel feiten als de wet, een belangrijk onderdeel van de rechtsstaat vormt. Vereenvoudiging van de beroepsprocedure in twee fasen moet worden afgewogen tegen doeltreffende rechtsbescherming.

¹⁸⁸ EU-scorebord voor justitie 2026, figuren 52 en 53. Respectievelijk 8 % en 7 % van de ondervraagde beleggers beschouwt de frequente wijzigingen in de wetgeving of de zorgen over de kwaliteit van het wetgevingsproces en de kwaliteit, efficiëntie of onafhankelijkheid van het rechtstelsel, als een reden voor het gebrek aan vertrouwen in investeringsbescherming.

¹⁸⁹ EU-scorebord voor justitie 2026, figuur 60.

¹⁹⁰ EU-scorebord voor justitie 2026, figuren 66 en 67. Deze gegevens weerspiegelen uitsluitend de bestaande mechanismen bij de hoogste bestuursrechters; dezelfde of andere mechanismen kunnen voorhanden zijn bij lagere bestuursrechters.

¹⁹¹ Zie de [website](#) van de Raad van Europa voor een toelichting op de toezichtprocedure.

arresten in afwachting van uitvoering waren, was twee jaar en elf maanden (tegenover drie jaar en twee maanden in 2025)¹⁹². Het oudste standaardarrest wacht al tien jaar op uitvoering¹⁹³. Wat de naleving van de betalingstermijnen betreft, waren er op 31 december 2025 geen zaken in afwachting van een bevestiging van betaling (net als in 2024)¹⁹⁴. Op 17 juni 2026 bedroeg het aantal standaardarresten in afwachting van uitvoering nog altijd 11¹⁹⁵.

Het College voor de Rechten van de Mens en de Ombudsman voeren hun mandaat nog altijd op effectieve wijze uit. Het College voor de Rechten van de Mens is sinds 2014 geaccrediteerd met een A-status¹⁹⁶. Beide instellingen zijn vrijgesteld van de opdracht van de nieuwe regering om de uitgaven structureel terug te dringen¹⁹⁷. Het College voor de Rechten van de Mens geeft aan dat er voor nieuwe taken middelen beschikbaar zijn gesteld, onder meer voor het nationale preventiemechanisme¹⁹⁸. In hun respectieve jaarverslagen meldde het College voor de Rechten van de Mens een toename van de personele middelen¹⁹⁹ en de Ombudsman een lichte daling²⁰⁰. Op 1 september 2025 is de nieuwe voorzitter van het College voor de Rechten van de Mens in functie getreden. Om zijn taak van het uitvaardigen van niet-bindende besluiten in Caribisch Nederland te kunnen uitvoeren, heeft het College voor de Rechten van de Mens voor 2026 een incidentele aanvullende bijdrage van de regering ontvangen²⁰¹. Het Ministerie van Justitie en Veiligheid heeft zijn Beleidsagenda Caribisch Nederland 2026-2030 gepubliceerd, waarin prioriteiten zijn vastgesteld die onder meer de rechtsstaat moeten versterken²⁰².

Maatschappelijke organisaties zijn ingenomen met het feit dat de Eerste Kamer het wetsvoorstel transparantie maatschappelijke organisaties heeft verworpen, maar maakt zich zorgen over andere initiatieven die gevolgen dreigen te hebben voor de ruimte voor het maatschappelijk middenveld. Over het geheel genomen wordt de ruimte voor het maatschappelijk middenveld in Nederland volgens CIVICUS nog altijd als “vernauwd” beschouwd²⁰³. In maart 2026 heeft de Eerste Kamer het wetsvoorstel transparantie maatschappelijke organisaties²⁰⁴, dat onderwerp van kritiek was onder maatschappelijke organisaties, liefdadigheidsorganisaties en het College voor de Rechten van de Mens,

¹⁹² Alle cijfers zijn berekend door het European Implementation Network (EIN) en zijn gebaseerd op het aantal zaken dat op de jaarlijkse afsluitdatum van 1 januari 2026 als hangende wordt beschouwd. EIN (2026), schriftelijke bijdrage, blz. 7.

¹⁹³ Uitspraak van het EHRM, 10511/10, Murray/Nederland, in afwachting van uitvoering sinds 2016.

¹⁹⁴ Raad van Europa (2026), blz. 163.

¹⁹⁵ Gegevens uit de onlinedatabank van de Raad van Europa (HUDOC).

¹⁹⁶ De accreditatie wordt verzorgd door de Internationale Alliantie van Mensenrechteninstituten (GANHRI) en is gebaseerd op de beginselen met betrekking tot de status van nationale instellingen voor de bescherming en de bevordering van de mensenrechten (de beginselen van Parijs).

¹⁹⁷ Coalitieakkoord (2026a). Ook de politie, gevangenis, het Openbaar Ministerie, de Raad voor de Rechtspraak, de Raad voor Rechtsbijstand, de Hoge Raad, de Raad van State en de Algemene Rekenkamer zijn vrijgesteld.

¹⁹⁸ Verslag over de rechtsstaat 2025, Nederland, blz. 17; College voor de Rechten van de Mens (2026), blz. 45.

¹⁹⁹ College voor de Rechten van de Mens (2026), blz. 42.

²⁰⁰ Nationale ombudsman (2026), blz. 34.

²⁰¹ Nog eens 70 000 EUR. College voor de Rechten van de Mens (2025b), blz. 35.

²⁰² Bijvoorbeeld op het gebied van corruptie, toegang tot de rechter en georganiseerde misdaad. Ministerie van Justitie en Veiligheid (2026).

²⁰³ Nederland heeft een score van 75/100. De classificatie door CIVICUS gebeurt op een schaal met vijf categorieën: open, vernauwd, belemmerd, onderdrukt en gesloten.

²⁰⁴ Het wetsvoorstel had tot doel transparantievereisten in te voeren om donaties en ongepaste buitenlandse beïnvloeding te voorkomen. Met de ontwerpbevestigingen zou de mogelijkheid zijn gecreëerd om gerichte onderzoeken in te stellen naar buitenlandse donaties boven een bepaalde drempel en zou de rechter sancties kunnen opleggen.

verworpen²⁰⁵. Het College voor de Rechten van de Mens heeft de regering opgeroepen maatregelen te nemen om de activiteiten van het maatschappelijk middenveld te faciliteren²⁰⁶. Uit empirisch onderzoek onder maatschappelijke organisaties is gebleken dat 86 % van mening is dat hun situatie in de afgelopen twee jaar is verslechterd²⁰⁷. Naar aanleiding van een rapport in opdracht van het WODC²⁰⁸ voert de regering een beoordeling uit met het oog op het wijzigen van wetgeving om situaties aan te pakken waarin demonstranten opzettelijk de wet overtreden, waar de rechten van demonstranten botsen met de rechten van anderen of waar de politiecapaciteit beperkt is. Na het parlementair zomerreces 2026 wordt een gedetailleerd antwoord van de regering op het verslag van het WODC verwacht²⁰⁹. In zijn verslag van mei 2026²¹⁰ stelde de Ombudsman dat de focus van de regering op het beperken van risico's en hinder bij demonstraties burgers kan ontmoedigen hieraan deel te nemen. Verscheidene maatschappelijke organisaties hebben de in het verslag over de rechtsstaat 2025 vermelde zorgen over bepaalde door overheidsinstanties genomen maatregelen²¹¹ opnieuw aangehaald, zoals het toegenomen gebruik van noodverordeningen om protesten te verbieden of te beëindigen²¹², aangezien zij deze als onevenredig beschouwen²¹³. De stad Amsterdam heeft opgeroepen tot meer steun aan lokale overheden om hen te helpen bij het beschermen en faciliteren van demonstraties²¹⁴.

²⁰⁵ Landenbezoek aan Nederland, NJCM, NHC, TI-NL, FPU, RNW, Goede Doelen Nederland (2026); College voor de Rechten van de Mens (2025a).

²⁰⁶ College voor de Rechten van de Mens (2025), blz. 11.

²⁰⁷ College voor de Rechten van de Mens (2025), blz. 10.

²⁰⁸ Rijksuniversiteit Groningen, Pro Facto, de Universiteit van Amsterdam en Tilburg University (2025).

²⁰⁹ Nederlandse regering (2026), aanvullende schriftelijke bijdrage, Tweede Kamer (2026e).

²¹⁰ Nationale Ombudsman (2026a), blz. 16, 42, 64, 65.

²¹¹ Landenbezoek aan Nederland, NJCM, NHC, TI-NL, FPU, RNW (2026), schriftelijke bijdrage, blz. 41; Verslag over de rechtsstaat 2025, Nederland, blz. 18- 19.

²¹² NOS (2025).

²¹³ Verslag over de rechtsstaat 2025, Nederland, blz. 19.

²¹⁴ Stad Amsterdam (2026), schriftelijke bijdrage.

Bijlage I: Lijst van bronnen in alfabetische volgorde*

De lijst van bijdragen die in het kader van de raadpleging inzake het verslag over de rechtsstaat 2026 zijn ontvangen, is te vinden op: https://commission.europa.eu/publications/2026-rule-law-report-targeted-stakeholder-consultation_en.

Algemene Rekenkamer (2025), “Aandachtspunten bij de ontwerpbegroting 2026 begrotingshoofdstuk VI van het Ministerie van Justitie en Veiligheid”, 23 september 2025 (25004206 R), <https://www.rekenkamer.nl/site/binaries/site-content/collections/documents/2025/09/23/aandachtspunten-bij-de-ontwerpbegroting-2026-van-het-ministerie-van-justitie-en-veiligheid/Brief+JenV+PAC24.pdf>.

Algemene Rekenkamer (2026), “Aanpak minister om prestaties in de strafrechtketen te verbeteren is onvoldoende”, 20 mei 2026, <https://www.rekenkamer.nl/documenten/2026/05/20/aanpak-minister-om-prestaties-in-de-strafrechtketen-te-verbeteren-is-onvoldoende>.

Auditdienst Rijk (2025), onderzoeksverslag “Beheersing fraude- en corruptierisico’s”, 2 oktober 2025, <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2025/10/02/beheersing-fraude-en-corruptierisico-s>.

Brief aan de ministers Letschert en Van Weel, ondertekend door NDP Nieuwsmedia, Nederlandse Vereniging van Journalisten, Nederlands Genootschap van Hoofdredacteuren en Free Press Unlimited, 25 februari 2026, https://nvj.nl/_assets/f/291561/x/03788d3456/brief-minister-letschert-en-van-weel-inzake-veiligheid-van-journalisten.pdf.

Brief van advocaten aan presidenten van de rechtbanken en gerechtshoven en de hoofdofficiëren van justitie (2025), “Consequenties wijzigingen Penitentiaire Beginselenwet voor EBI en AIT”, 18 november 2025, <https://www.recht.nl/s3/attachment/?nref=254290&uref=571836&id=7828xbf3357f101a65cd25f21bce38d2e7c6e>.

Centrum voor pluriformiteit en vrijheid van de media (2025), Monitor voor de pluriformiteit van de media 2025, landverslag voor Nederland, <https://cmpf.eu.eu/projects/media-pluralism-monitor/>.

Centrum voor pluriformiteit en vrijheid van de media (2026), Monitor voor de pluriformiteit van de media 2026, landverslag voor Nederland, <https://cmpf.eu.eu/projects/media-pluralism-monitor/>.

Civil Liberties Union for Europe (2026), “verslag van Liberties over de rechtsstaat 2026”, 30 maart 2026, <https://www.liberties.eu/f/wtaqoq>.

Coalitieakkoord (2026) “Aan de Slag — Coalitieakkoord 2026-2030”, 30 januari 2026, <https://www.kabinetsformatie2025.nl/documenten/2026/01/30/aan-de-slag---coalitieakkoord-2026-2030>.

Coalitieakkoord (2026a) “Budgettaire tabel en bijlage bij coalitieakkoord Aan de slag”, 30 januari 2026, <https://www.kabinetsformatie2025.nl/documenten/2026/01/30/budgettaire-tabel-en-bijlage-bij-coalitieakkoord-aan-de-slag>.

College van onderzoek integriteit (2026), jaarverslag 2025, <https://www.tweedekamer.nl/sites/default/files/2026-03/Jaarverslag%202025%20van%20het%20College%20van%20onderzoek%20integriteit.pdf>.

College voor de Rechten van de Mens (2025), “Maatschappelijk middenveld in Nederland staat onder druk”, 8 september 2025, <https://www.mensenrechten.nl/actueel/nieuws/2025/09/08/maatschappelijk-middenveld-in-nederland-staat-onder-druk>.

College voor de Rechten van de Mens (2025b), “Jaarplan 2026”, 18 december 2025, <https://publicaties.mensenrechten.nl/publicatie/e5a0bc5d-31a6-4e7f-a14e-12576a8f1fcc>.

College voor de Rechten van de Mens (2026), “Jaarverslag 2025”, 16 april 2026, <https://publicaties.mensenrechten.nl/publicatie/53cefe0d-475b-4ab6-9154-41a081472f9a>.

Commissariaat voor de Media (2025a), “Voortgang opvolging rapport van de Onderzoekscommissie Gedrag en Cultuur Omroepen door de landelijke publieke omroepen”, <https://www.cvdm.nl/documents/3186/Onderzoekscommissie-Gedrag-en-Cultuur-Omroepen-door-de-landelijk>.

Commissie van Venetië (2013), *Opinion on the legislation on defamation of Italy*, 9 december 2013, CDL-AD(2013)038, [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2013\)038-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2013)038-e).

Commissie van Venetië (2023), *Joint opinion of the Venice Commission and Directorate General of Human Rights and Rule of Law (DGI) of the Council of Europe on the legal safeguards of the independence of the judiciary from the executive power*, 11 oktober 2023 (CDL-AD(2023)029), <https://www.coe.int/en/web/venice-commission/-/cdl-ad-2023-029-e>.

CvdM (2025), Meerjarenstrategie 2025-2030: Meerjarenstrategie 2025-2030: “Toezicht met maatschappelijke impact”, <https://www.cvdm.nl/nieuws/meerjarenstrategie-2025-2030-toezicht-met-maatschappelijke-impact/#:~:text=Het%20Commissariaat%20voor%20de%20Media%20focust%20zich%20de,het%20Commissariaat%20betrouwbaar%20en%20pluriform%20media-aanbod%20voor%20iedereen>.

Dienst Justitiële Inrichtingen (2025), “Informatieblad Visueel toezicht in de AIT en EBI — voor rechtsbijstandverleners”, 15 december 2025, <https://www.dji.nl/documenten/2025/07/10/infoblad-visueel-toezicht-in-de-ait-en-ebi---voor-rechtsbijstandsverleners>.

Directoraat-generaal Communicatie (2026), *Flash Eurobarometer 582 on businesses’ attitudes towards corruption in the EU and selected candidate countries*.

Directoraat-generaal Communicatie (2026), *Special Eurobarometer 573 on citizens’ attitudes toward corruption in the EU*.

Eerste Kamer (2025), “Initiatiefvoorstel-Sneller Wet verval bijzondere aanwijzingsbevoegdheid openbaar ministerie”, (36.125), https://www.eerstekamer.nl/wetsvoorstel/36125_initiatiefvoorstel_sneller.

EOM (2026), jaarverslag 2025, https://www.eppo.europa.eu/assets/annual-report-2025/pdfs/EPPO_Annual_Report_2025_en.pdf.

European Association for Judges (2026), *Input from the European Association for Judges for the 2026 Rule of Law Report*.

European Implementation Network (2026), *Input from the European Implementation Network for the 2026 Rule of Law Report*.

Europees Centrum voor pers- en mediavrijheid (2026), *Mapping Media Freedom, the Netherlands country profile*, <https://www.mappingmediafreedom.org/>.

Europees Netwerk van Raden voor de rechtspraak (2026), bijdrage van het ENCJ aan het verslag over de rechtsstaat 2026 van de Europese Commissie, <https://www.encj.eu/index.php/node/867>.

Europese Commissie (2022), Verslag over de rechtsstaat 2022, Landenhoofdstuk over de situatie op het gebied van de rechtsstaat in Nederland.

Europese Commissie (2023), Verslag over de rechtsstaat 2024, Landenhoofdstuk over de situatie op het gebied van de rechtsstaat in Nederland.

Europese Commissie (2024), EU-scorebord voor justitie 2024.

Europese Commissie (2024), Verslag over de rechtsstaat 2024, Landenhoofdstuk over de situatie op het gebied van de rechtsstaat in Nederland.

Europese Commissie (2025), EU-scorebord voor justitie 2025.

Europese Commissie (2025), scorebord van de eengemaakte markt en het concurrentievermogen, 2025.

Europese Commissie (2025), Verslag over de rechtsstaat 2025, Landenhoofdstuk over de situatie op het gebied van de rechtsstaat in Nederland.

Europese Commissie (2026), EU-scorebord voor justitie 2026.

Goede Doelen Nederland (2026), “Succes: grote meerderheid Eerste Kamer verwerpt Wtmo”, 15 maart 2026, beschikbaar op: <https://goededoelennederland.nl/over-de-sector/nieuws/succes-grote-meerderheid-eerste-kamer-verwerpt-wtmo>.

GRECO (2025), *Fifth Evaluation Round — Addendum to the second compliance report, Netherlands*, <https://rm.coe.int/grecorc5-2025-9-final-eng-add-to-the-2nd-compliance-report-netherlands/1680b69223>.

Het College voor de Rechten van de Mens (2025a), standpuntnota: “Inbreng voor de deskundigenbijeenkomst Wet transparantie en tegengaan ondermijning door maatschappelijke organisaties”, 24 november 2025, beschikbaar op: <https://publicaties.mensenrechten.nl/publicatie/8430ccdb-3e60-4786-8b01-0befb6f2e665>.

Hoge Raad (2025), uitspraak van 13 juni 2025, ECLI:NL:HR:2025:902. <https://deeplink.rechtspraak.nl/uitspraak?id=ECLI:NL:HR:2025:902>.

Hoge Raad (2026), “Vervolgonderzoek PG bij de Hoge Raad naar de OM-strafbeschikking”, <https://www.hogeraad.nl/actueel/nieuwsoverzicht/2025/maart/vervolgonderzoek-pg-hoge-raad-strafbeschikking/>.

Hoge Raad (2026a), “Resultaten vervolgonderzoek over de OM-strafbeschikking aangeboden”, 26 mei 2026, <https://www.hogeraad.nl/actueel/nieuwsoverzicht/2026/mei/resultaten-vervolgonderzoek-strafbeschikking-aangeboden/>.

Huis voor Klokkenluiders (2026), *Input from the Dutch Whistleblower’s Authority for the 2026 Rule of Law Report*.

Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (2026), transparantie van besluitvorming — lobbyregister, brief aan de Tweede Kamer (Nr. 303), 8 mei 2026, <https://www.tweedekamer.nl/downloads/document?id=2026D21257>.

Ministerie van Financiën: (2026), Voorjaarsnota, <https://www.rijksfinancien.nl/voorjaarsnota/2026#12992214>.

Ministerie van Justitie en Veiligheid, “Beleidsagenda Caribisch Nederland 2026-2030”, 31 maart 2026, https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/brieven_regering/detail?id=2026Z06584&did=2026D14885.

Nationaal Coördinator tegen Discriminatie en Racisme (2025), “Eindelijk een voorziening voor rechtshulp en gelijke behandeling in Caribisch Nederland”, 5 november 2025, <https://www.bureauncdr.nl/actueel/nieuws/2025/11/05/eindelijk-een-voorziening-voor-rechtshulp-en-gelijke-behandeling-in-caribisch-nederland>.

Nationale Ombudsman (2026), Jaarverslag 2025: “Doen wat nodig is”, 21 mei 2026, <https://www.nationaleombudsman.nl/nieuws/nieuwsbericht/2026/ombudsman-proactieve-overheid-nodig-om-vertrouwen-te-herstellen>.

Nationale Ombudsman (2026a), “Demonstratierecht steeds verder onder druk”, 26 mei 2026, <https://www.nationaleombudsman.nl/nieuws/artikel/2026/demonstratierecht-steeds-verder-onder-druk>.

Nederlandse Orde van Advocaten (2025), “Rechtsstatelijke toets verkiezingsprogramma’s 2025”, <https://www.advocatenorde.nl/voor-advocaten/de-rol-van-de-advocatuur-de-rechtsstaat>.

Nederlandse Orde van Advocaten (2026), aanvullende schriftelijke bijdrage aan het verslag over de rechtsstaat 2026.

Nederlandse politie (2026), bijdrage van Nederlandse politie aan het verslag over de rechtsstaat 2026.

Nederlandse regering (2025), Kamerbrief met kabinetsappreciatie op rechtsstaatrapport 2025 Europese Commissie, 29 augustus 2025, <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/2025/08/29/kamerbrief-inzake-kabinetsappreciatie-commissie-rechtsstaatrapport-2025>.

Nederlandse regering (2025a), Brief aan de Tweede Kamer over de beoordeling van kandidaat-ministers en -staatssecretarissen, 26 september 2025, <https://open.overheid.nl/documenten/1c7f0d59-dbab-485e-acba-7aac33db6277/file>.

Nederlandse regering (2026), aanvullende schriftelijke bijdrage aan het verslag over de rechtsstaat 2026 (ontvangen op 18, 19 maart, 26 maart en 2 juni).

Nederlandse regering (2026), bijdrage van Nederland aan het verslag over de rechtsstaat 2026.

Nederlandse regering (2026a), “Kamerbrief over uitvoering motie Mutluer strafrechtzaken”, 12 januari 2026, 6944114, beschikbaar op: <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2026/01/12/tk-reactie-op-de-motie-mutluer-c-s>.

NJCM, NHC, TI-NL, FPU, RNW (2026), bijdrage van het Nederlands Juristen Comité voor de Mensenrechten (NJCM), Netherlands Helsinki Committee (NHC), Transparency International Nederland (TI-NL), Free Press Unlimited (FPU); RNW Media voor het verslag over de rechtsstaat 2026.

NOS (2025), “Rechten burgers vaker ingeperkt met noodmaatregelen, soms langdurig”, 23 november 2025, <https://nos.nl/artikel/2591625-rechten-burgers-vaker-ingeperkt-met-noodmaatregelen-soms-langdurig>.

Openbaar Ministerie (2025), “OM gaat stapsgewijs online”, 4 augustus 2025, <https://www.om.nl/actueel/nieuws/2025/08/04/om-gaat-stapsgewijs-online>.

Openbaar Ministerie (2026), aanvullende schriftelijke bijdrage van het Openbaar ministerie aan het verslag over de rechtsstaat 2026.

Openbaar Ministerie (2026a), jaarverslag 2025, mei 2026, <https://www.om.nl/actueel/magazines/jaarbericht/2025/01>.

Openbaar Ministerie (2026b), “Reactie Openbaar Ministerie op rapport procureur-generaal Hoge Raad”, 27 mei 2026, <https://www.om.nl/actueel/nieuws/2026/05/27/reactie-openbaar-ministerie-op-rapport-procureur-generaal-hoge-raad>.

Overheidsawards (2025), Finalisten 2025, <https://www.overheidsawards.nl/overheidsinnovatie/finalistenoivhj-2023-2/>.

Raad van Europa (2000), *Recommendation No. R(2000)21 of the Committee of Ministers to member States on the freedom of exercise of the profession of lawyer*, 25 oktober 2000, <https://search.coe.int/cm?i=09000016804d0fc8>.

Raad van Europa (2010), *Recommendation of the Committee of Ministers to member states on judges: independence, efficiency and responsibilities*, 17 november 2011, CM/Rec(2010)12, <https://search.coe.int/cm?i=09000016805afb78>.

Raad van Europa (2025), Verdrag van de Raad van Europa tot bescherming van het advocatenberoep, 13 mei 2025, <https://rm.coe.int/1680b4c6be>.

Raad van Europa (2026), “Supervision of the execution of judgments and decisions of the European Court of Human Rights — 19th Annual Report of the Committee of Ministers — 2025”, <https://rm.coe.int/2025-annual-report/48802b1633>.

Raad van State (2020, “Advies over mogelijke kwetsbaarheden in de Wet op de rechterlijke organisatie (Wet RO) met betrekking tot de benoeming, herbenoeming, schorsing en/of het ontslag van leden van de Raad voor de rechtspraak en het gerechtshof”, 23 september 2020 (No.W16.20.0045/II/Vo), <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/blg-953721.pdf>.

Raad van State (2025a), “Adviezen over vervolging en berechting Kamerleden en bewindspersonen wegens ambtsdelicten”, 22 december 2025, <https://www.raadvanstate.nl/actueel/nieuws/december/adviezen-vervolging-wegens-ambtsdelicten/>.

Raad van state (2026), bijdrage van de Raad van State aan het verslag over de rechtsstaat 2026.

Raad van State (2026a), “Voorlichting over amendement van de leden Sneller en Tseggai bij de Wet op de politieke partijen”, 18 mei 2026, <https://www.raadvanstate.nl/adviezen/@156044/w04-26-00006/>.

Raad voor de Journalistiek (2025), jaarverslag <https://rvdj.nl/assets/uploads/2025/07/Raad-voor-de-Journalistiek-Jaarverslag-2024-V5.pdf>.

Raad voor de Journalistiek (2026), schriftelijke bijdrage van de Raad voor de Journalistiek aan het verslag over de rechtsstaat 2026.

Raad voor de Rechtspraak (2025), “Rechtspraak verwelkomt voorstel voor eigen begroting”, 26 maart 2025, <https://www.rechtspraak.nl/organisatie-en-contact/organisatie/raad-voor-de-rechtspraak/nieuws/rechtspraak-verwelkomt-voorstel-voor-eigen-begroting>.

Raad voor de Rechtspraak (2026), “Jaarplan Rechtspraak 2026”, 13 januari 2026, https://www.rechtspraak.nl/binaries/_rts_1768901819918/content/assets/rvdr/jd/rvdr-jd-jaarplan-van-de-rechtspraak-2026.pdf.

Raad voor de Rechtspraak (2026a), aanvullende schriftelijke bijdrage van de Raad voor de Rechtspraak aan het verslag over de rechtsstaat 2026.

Raad voor de Rechtspraak (2026b), Jaarverslag 2025, 23 april 2026, https://www.rechtspraak.nl/binaries/_rts_1776914786729/content/assets/rvdr/jd/rvdr-jd-jaarverslag-rechtspraak-2025.pdf.

Rijksuniversiteit Groningen, Pro Facto, Universiteit van Amsterdam en Tilburg University (2025). “Het recht om te demonstreren in de democratische rechtsstaat”, oktober 2025, beschikbaar op: <https://www.wodc.nl/actueel/nieuws/2025/12/11/aanpassing-wetten-rond-demonstratierecht-niet-nodig-en-niet-effectief>.

Stad Amsterdam (2026), “bijdrage van de stad Amsterdam aan het verslag over de rechtsstaat 2026”.

Strategisch Kenniscentrum Ondermijnende Criminaliteit, SKC (2026), “Nieuwe Themastudie Criminele Inmenging”, februari 2026, <https://skc-oc.nl/nieuwe-themastudie-criminele-inmenging/>.

Transparency International Nederland, “Eerste reactie TI-NL op het coalitieakkoord van D66, VVD en CDA”, maart 2026, <https://www.transparency.nl/nieuws/2026/03/eerste-reactie-ti-nl-op-het-coalitieakkoord-van-d66-vvd-en-cda/>.

Tweede Kamer (2025), brief regering, “Prijzafspraken Raad voor de rechtspraak 2026-2028”, 15 september 2025 (36600-VI-162), https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/brieven_regering/detail?id=2025Z16894&did=2025D39209.

Tweede Kamer (2025a), “Overzicht van stemmingen in de Tweede Kamer — Initiatiefvoorstel-Sneller Wet verval bijzondere aanwijzingsbevoegdheid openbaar ministerie”, 25 november 2025 (36.125), <https://www.eerstekamer.nl/9370000/1/j9vkvfj6b325az/vmssro220add/f=y.pdf>.

Tweede Kamer (2026), Schriftelijke vragen: “De onafhankelijke positie van de rechtbank Den Haag en de uitspraak over de zaak van Greenpeace over het ‘beschermen’ van Bonaire”, 12 februari 2026, <https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/kamervragen/detail?id=2026Z03080&did=2026D06913>.

Tweede Kamer (2026a), Schriftelijke vragen: “Het interview met een asielrechter in NRC Handelsblad”, 18 maart 2026, <https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/kamervragen/detail?id=2026Z05355&did=2026D12297>.

Tweede Kamer (2026b), “Evaluatie en vervolg 70+ regeling rechters-plaatsvervangers”, 31 maart 2026 (29279-1016) https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/brieven_regering/detail?id=2026Z06645&did=2026D15041.

Tweede Kamer (2026c), Wet op de politieke partijen, 12 mei 2026, <https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/wetsvoorstellen/detail?qry=wetsvoorstel%3A36742&cfg=wetsvoorsteldet>.

Tweede Kamer (2026d), brief regering: “Stand van zaken versterking lokale publieke omroepen en evaluatie bekostiging lokale publieke omroepen 2022-2024”, 27 mei 2026, https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/brieven_regering/detail?id=2026Z10999&did=2026D24954.

Tweede Kamer (2026e), brief regering: “Inzet kabinet op terrein demonstratierecht”, 3 juni 2026, https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/brieven_regering/detail?id=2026Z11752&did=2026D26790.

Tweede Kamer (2026f), “Tijdelijke commissie Grondrechten en Constitutionele toetsing”, https://www.tweedekamer.nl/kamerleden_en_commissies/commissies/tcgct.

Wetenschappelijk Onderzoek- en Datacentrum WODC / Pro Facto (2026), “Ervaringen van procesdeelnemers met de OM-strafbeschikking”, 1 juni 2026, <https://repository.wodc.nl/entities/publication/b5ae9f76-7496-4438-93dc-e77b0c1da791>.

Wetenschappelijk Onderzoek- en Datacentrum, WODC (2026). “National Risk Assessment Corruptie”, februari 2026, <https://repository.wodc.nl/handle/20.500.12832/3521>.

Bijlage II: Landenbezoek aan Nederland

De diensten van de Commissie hebben in maart 2026 fysieke vergaderingen gehouden met:

- Algemene Rekenkamer
- College voor de Rechten van de Mens
- Commissariaat voor de Media
- Fiscale Inlichtingen en Opsporingsdienst (FIOD)
- Free Press Unlimited
- Hoge Raad
- Nationale ombudsman
- NDP Nieuwsmedia
- Nederlands Juristencomité voor de Mensenrechten
- Nederlandse Orde van Advocaten
- Nederlandse Publieke Omroep (NPO)
- Nederlandse Vereniging van Journalisten
- Nederlandse Vereniging voor Rechtspraak
- Netherlands Helsinki Committee
- Openbaar Ministerie
- Raad van State
- Raad voor de Rechtspraak
- Rijksrecherche
- Transparency International Nederland
- VNO-NCW / MKB Nederland

De Commissie heeft ook een aantal horizontale bijeenkomsten met de volgende organisaties gehad:

- Civil Liberties Union for Europe
- Civil Society Europe
- End FGM EU
- European Partnership for Democracy
- Europees Burgerforum
- Human Rights Watch
- ILGA-Europa
- Internationale Federatie voor de mensenrechten
- Philea — Philanthropy Europe Association
- Transparency International EU